bütün eserleri

Cevat
Fehmi
Başkut

SOYGUN

İNKILÂP ve AKA

CEVAT FEHMİ BAŞKUT KÜLLİYATI : 8

SOYGUN

OYUN

4 PERDE

İNKILÂP ve AKA
Kitabevleri Koll. Şti.
Ankara Cadd. No. 95 — İst.

CEVAT FEHMİ BAŞKUT'un eserlerini oynama hakkı için ONK Copyright Ajansı (Ankara Cad. 40 - İstanbul, Tel.: 26 70 74) 'na başvurulması gerekir.

Bu eser 1951 - 1952 mevsiminde İstanbul Şehir Tiyatrosunda temsil edilmiştir.

Dizgi: GÜL Matbaası Baskı: KARDEŞ Matbaası
İstanbul — 1972

ŞAHISLAR

Sahneye giriş sırasıyla

Mehmet	İsmail'in arkadaşı
Hasan	İsmail'in arkadaşı
Katırcı	
Salim Defterdaroğlu	Hakim
İsmail Karaderili	Haydut
Fatma .....:	İsmail'in karısı
Agâhı Sakarya	Sümerbank müdürlerinden
Salih Üstün	Ticarethane kâtibi
Fazilet Büyüksoy	Bir kokot
Derviş Büyüksoy	Fazilet'in züppe kocası
Birinci polis memuru	
Nazife	Salim'in hizmetçisi
Polis komiseri	
İkinci polis memuru	
Kahveci çırağı	
Çöpçü	
Gazete müvezzii	
Tellâl	
Mübaşir	
Turgut Kızıldağ	Müddeiumumi muavini
Yolcu	
Sütçü	

(Birinci perde, zamanımızdan 20 yıl önce Erzurum Gümüşhane yolunda, ikinci perde 15 sene sonra İstanbul'da, üçüncü perde 24 saat sonra yine İstanbul'da, dördüncü perde 5 yıl sonra zamanımızda geçer. İlk perdede mevsim ilkbahar, ikinci ve üçüncü perdelerde yaz, son perdede ise sonbahardır.)

BİRİNCİ PERDE

(Erzurum - Gümüşhane yolunda kayalık bir boğaz. Sağda ve solda sarp tepeler yükseliyor. Bunların arasından geçen yol ufka doğru uzanmaktadır. Soldaki tepenin kayalık etekleri sahneyi kaplıyor ve bunların bir kısmı yolun sahneye girdiği parçasını görmemize mani oluyor. Sağda kırılmış bir ağaç gövdesi, solda ileride henüz çiçek açmış bir yabanî meyva ağacı. Mevsim ilkbahardır)

BİRİNCİ MECLİS

(Hasan ve Mehmet) (Biri uzun —bu Hasan' dır—, biri kısa —bu da Mehmet—. Biri zayıf, biri şişman. Birisinin her tarafından kıllar fışkırmış, öteki köse denecek kadar tüysüz. Biri sükûtî, biri neşeli. İkisinin de ayaklarında ham çarık. Dize kadar nakışlı yün çoraplar, siyah şayak şalvarlar, kırmızı kuşaklar ve şalvarların üstünde keçi derisinden yapılmış deri ceektler. Ceketlerin üstüne çapraz fişeklikler takmışlardır. İkisinin de yanlarında kuşaklarına geçirilmiş birer gümüşlü büyük kama görülür. Yere bağdaş kurmuş, karşılıklı oturarak aşık atıyorlar. Mavzerleri yanlarında, çimenlerin üstüne konmuştur.)

MEHMET

(Avucunda aşıkları sallayarak) Kazanırsam herifin saatı benim olsun mu?

HASAN

Olsun.

MEHMET

Bak amma sonra mızaklanma.

HASAN

Çok söylendin... Haydi at.

MEHMET

(Avucunda aşıkları sallayarak ve onlara hitapla) Gözünü seveyim, kulun kurbanın olayım, ha, düz gel ha.. **(Aşıkları öper, sonra yine salladıktan sonra atar ve yere kapanır)** Ooooy düz...

HASAN

(Elinin tersiyle burnunu sildikten sonra aşıkların üstüne eğilir) Vay canına... Bu kaçıncı defa be... Yok sa bir dalavera mı çeviriyorsun?

MEHMET

Yok yahu **(aşıkları uzatarak)** işte ikisi de basbayağı aşık. Yaparım, herkese yaparım, amma sana yapmam. Şimdi lâkırdıyı karıştırma sen... Saat benim oldu.

HASAN

Senin oldu.

MEHMET

Ceketi benim, pantolonu benim, pabuçları benim, saatı benim. Başka ne kaldı? Mintanı, donu, gömleği... **(Aşıkları uzatarak)** Al sen at...

HASAN

Yok sen at, sen...

MEHMET

Hele canım...

HASAN

Ben senin gönlün olsun diye oynuyorum. Bugün hiç keyfim yok. İçim öyle bir sıkılıyor ki...

MEHMET

(Aşıkları bırakıp alâkalanarak) Sahi ben de farkındayım. Sabahtanberi suratlısın. Ne oluyorsun?

HASAN

Bugün ayın kaçı... Yirmisi değil mi?

MEHMET

Evet.

HASAN

Üç ay evvel bugün bizim ağa ile Ali analığımı vurdular.

MEHMET

Ali de kim?

HASAN

Senden evvelki... Sonradan bir müsademede gitti. Yavuz delikanlı idi.

MEHMET

Eyyy... Ağa ile Ali analığımı vurdular diyordun.

HASAN

Hem de benim yanımda...

MEHMET

Önleyemedin mi? Sanmam... Şaka ediyorsun...

HASAN

Benim rızam ile öldürdüler. Anlatmıştım. Ben kimsesizdim. Ne ana, ne baba. Bu kadın beni büyütmüştü. Çete ile birlikte köye vardığımızda hep onun evinde saklanırdık. Bir gün jandarmalar haber almışlar. Analığımı sıkıştırmışlar. O da onlara uymuş. Bize delice yedirmeye kalktı. Buğday yerine deliceden yapılmış ekmeği yeyince uyuşup kalacağız. Bizi ağaçtan armut toplar gibi yakalayacaklar. Yedik, fakat yakalanmadık, yakalanmadık amma çok zorluk çektik. Ağa «Bu kadının cezasını vermeliyiz» dedi. Çok dil döktüm dinletemedim. «Biz bunu gebertmezsek sonra her sığındığımız evde aynı şeyi yaparlar. Bir daha paçayı kurtaramayız» dedi.

MEHMET

Haklı.

HASAN

Ben de ses çıkaramadım. Bir akşam tarla dönüşünde kadının yolunu kestik. Bana çok yalvardı. Amma Ağa

dinlemedi. Bilirsin aklına bir şey koydu mu yapar. Domuzuna zalimdir. Ben arkamı döndüm. Gözlerimi kapadım. Parmaklarımla kulaklarımı tıkadım. Ağa tetiği çekti. Kadının debelenmesi hâlâ gözümün önünde...

MEHMET

Doğrusun... Zor iş... Amma ne yaparsın? Haydi bırak bunları şimdi.

HASAN

Bırak demek dile kolay Mehmet. Kadının bende çok hakkı vardı. Hem de çok zor öldü. Sanki öldürmese olmaz mı idi. Döğerdik. O ceza da ona yetişirdi. O günden beri ağaya kinliyim. Aramız açık. Görürsün elbet acısını çıkaracağım.

MEHMET

Bırak diyorum, bırak, bırak... Ölüm hepimiz için... Bir saat sonra ne olacağını biliyor musun?

HASAN

Doğru... **(Göğü işaretle)** Şu havada uçuşan kuş bile bir saat sonra nerede olacağını, ne olacağını bilir. Amma ben... Köylü düşmanın, jandarma düşmanın, kanun düşmanın, aydınlık seni haber verir, karanlık gafil avlar. Her ağacın arkasında bir çift göz, her taşın ardında bir pusu... Dur yok, durak yok... Hep koş, hep kaç, hep saklan. Ölmemek için soy, tutulup asılmamak için öldür. Sonra yine nefes nefese, tıkana tıkana koş babam koş, kaç babam kaç... Aah eşkiyalık benim için değil... Ben askerde iken evleneceğim kızı kirleten o ırz düşmanı muhtar, bir defa değil, birçok defalar ölüme müstahaktı amma... Kime anlatırsın?

MEHMET

Adam aldırma Hasan. bir kere olmuş olanlar... Bı-

rak bunları şimdi... **(Aşıkları iki avucunda sallayarak)** Herifin mintanı ile çamaşırlarına var mısın?

HASAN

(Birden dikilip etrafı dinliyerek) Çıngırak sesi... Bir gelen var.

MEHMET

(Aşıkları cebine sokarak ve aynı şekilde kulak kesilerek) Yok canım... Sana öyle gelmiş olacak...

HASAN

Ağa nerede?

MEHMET

Fatma ile şu ilerideki koruya doğru gittiler. Islık çalın, dönerim dedi. Haydi gel oyuna devam edelim.

HASAN

Eşraf kızı, meşraf kızı amma Fatma da bize uydu gitti be... Hatırlar mısın, ağanın onu dağa kaldırdığı günleri, durmaz ağlardı. İki defa da kendini öldürmeye kalktı. Ben kaçacak sandım, halbuki bir ay geçmeden bizim gölgemiz oldu.

MEHMET

Nereye kaçacak? Kaçacak da ne olacak? Eşkiyanın dağa kaldırdığı kızı kim alır artık? Damgalandı bir kere... Boynunu büküp kadere razı oldu. Ne ise... Haydi biz oyuna devam edelim.

HASAN

Dur hele, ben yola bir göz atayım.

(Silâhını alıp kalkarak bulundukları düzlüğün kenarına doğru gider ve sağ tarafa bakar)

MEHMET

(Bacaklarını uzatır. Vücudunun ağırlığını yere dayadığı kollarına vererek, düşünceli) Hasan...

HASAN

(Başını döndürerek) Ne var?

MEHMET

İster misin herifin saatı altın olsun.

HASAN

(Yolu gözlemeye devam ederek, başını döndürmeden) Dua et...

MEHMET

Belki kösteği de vardır. Altın... Kalın bir köstek.

HASAN

Belki...

MEHMET

Gel seninle bahse tutuşalım.

HASAN

Ne bahsi?

MEHMET

Altın ise ben kazanırım, gümüşse veya madense sen...

HASAN

Ulan bırak şu kumarı... Başına ne geliyorsa bundan geliyor.

MEHMET

(Aldırmayarak) Belki de yepyeni bir elbisesi vardır adamın, ha... Çamaşırları ipeklidir. Gel gel çamaşırları için aşık atalım...

HASAN

Senin olsun. Oynamadan senin olsun.

MEHMET

Sahi mi? İyi amma bunun tadı çıkmaz ki...

(Uzaktan birbirine karışan ve asgari iki hayvanın geldiğini anlatan çıngırak sesleri)

HASAN

Fırla, geliyorlar.

MEHMET

(Yerinden fırlayarak ve silâhını kapıp Hasan'ın yanına koşarak) Vay canına niye böyle geç duyduk?

HASAN

(Eli ile sağı işaret ederek) Rüzgâr bu yana esiyor. Demin duyduğum demek bu imiş.

(İkisi de yere yüzü koyun yatarlar. İkide bir başlarını ihtiyatla kaldırıp bakarlar)

Uzaktan bir türkü sesi:

Tel gel ağam, tez gel, dayanamirem
Uyku gaflet basmış, uyanamirem
Ağam öldüğüne inanamirem...

MEHMET

(Alçak sesle) Yanık söylüyor. Bu Kemahlı Kıçıkırığın sesi... Katırcı. On bin kişi içinde olsa tanırım, istersen bahse girelim.

HASAN

Hişt, kes sesini...

MEHMET

İyi amma daha görünmüyorlar.

HASAN

Dönemeci dönüyorlar.

(Türkü ve çıngırak sesleri daha yakından devam eder)

Tez gel ağam, tez gel, olma mehanet
Gurbet icateden görmesin cennet.

(Çıngırak sesleri yaklaşır yaklaşır, sahnenin içine girer, Mehmet ile Hasan'ın uzandıkları kaya yolu görmemize mani olduğu için hayvanları ve yolcuları görmeyiz.)

(Hasan, Mehmet'i dürter. İkisi birden silâhlarını doğrultarak ayağa fırlarlar.)

HASAN

Dur.

MEHMET

Kıpırdamayın.

HASAN

Bey, in hayvandan aşağı. Katırcı sen de yükleri

indir. Çabuk ol... **(Mehmet'e)** Sen de git, katırcıya yardım et... Eşyaları buraya taşıyın. Haydi, ben buradayım.

(Mehmet kayalığın yanından aşağı yola iner ve kaybolur.)

İKİNCİ MECLİS

(Hasan, Mehmet, Salim Defterdaroğlu, katırcı)

(Salim, kısaya yakın orta boylu, gözlüklü, vaktinden evvel ihtiyarlamış görünen bir adam... Yarı yarıya kırlaşmış saçlarına rağmen henüz 40 yaşında... Gözlük camlarının arkasında derin, zeki, delici bakışları vardır. Hadisenin bütün fevkalâdeliğine rağmen duruşunda, hareketlerinde insanı hayrete düşüren bir sükûnet görülür. Daima lüzumundan fazla ciddi bir adam Koyu lacivert bir elbise giymiş. Biraz arkaya attığı siyah şapkasının vaziyeti ve yana kaçmış olan siyah boyunbağı üstüne başına fazla itina etmediğini anlatıyor.)

HASAN

(Silâhını yola doğru tutmaya devam ederek aşağıdakilere seslenir) Bey üstünde silâh var mı?

SALİM

Hayır yok.

HASAN

Katırcı, senin?

KATIRCI

Yok ağam.

HASAN

Mehmet ara şunların üstlerini... Kusura bakma bey, sana inanmadığımızdan değil... Bu usuldur.

MEHMET

Tamam... Yok bir şey...

HASAN

İndirin ellerinizi aşağı... Haydi buraya gelin.

(Salim yoldan yukarı tırmanır. Ağır ağır yürümektedir. Onu elinde iki bavul ile katırcı, iple bağlı küçük bir yatak dengi, bir portatif karyola ve açılır kapanır bir bahçe iskemlesi ile Mehmet takip eder)

HASAN

(Mehmet'e) Çağır bakalım ağayı... Ne cehennemde ise gelsin...

(Mehmet sola döner, parmaklarını ağzını sokarak kuvvetli bir ıslık çalar)

HASAN

(Salim'e) Korkma bey, sana bir şey yapacak değiliz...

SALİM

Korkmuyorum.

HASAN

Eşkiyayız eşkiyayız amma, gözümüz yalnız malda.

(Mehmet elinde silâhı Salim'in etrafında dört dönerek gözleri ile elbisesini muayene etmektedir. Biraz sonra daha fazla cesaretlenerek elleri ile kumaşa dokunur. Evvelâ cekete, sonra düğmelerini çözerek yeleğe bakar.)

MEHMET

(Kendi kendine) Bu çaput be... Yakası gitmiş, paçalar da öyle... **(Salim'e)** Sandıkta, bavullarda yeni bir elbise yok mu?

SALİM

Yok.

MEHMET

Yandık. Sen ne biçim beysin be... Tek elbisesi var, o da çaput yığını. Saatın gümüş mü?

SALİM

Yeleğimin cebinde...

HASAN

Serbest ol bey... Dedim ya bizden canına zarar gelmez. Hademki saatını soruyor, çıkar göster.

MEHMET

Zahmet etme... Biraz evvel alıverdim onu. **(Cebinden bir saat çıkararak bakar)** Gümüş mü?

SALİM

Sanmam...

(Salim, şapkasını çıkarır, mendili ile terini kurular)

MEHMET

Niye değil?

SALİM

Bilmem ki...

MEHMET

Sen ne biçim beysin be... Kordonsuz bir saatı var, o da gümüş değil... **(Hasan'a)** Hasan, iyi ki seninle bahse girmedim. **(Salim'e)** Bari doğru gider mi?

SALİM

Oldukça.

MEHMET

(Saatı cebine atarak) Pabuçlarını göster.

SALİM

İşte ayağımda...

MEHMET

Başkası yok mu, bavullarda, sandıkta..

SALİM

Yok.

MEHMET

Bunu göster...

SALİM

İşte görüyorsun ya...

HASAN

Bey, eşkiya ile görüşürken uysal ol... Birçoğu lânet heriflerdir, başına iş açarsın...

MEHMET

Tabanlarını göster...

(Salim ayağını kaldırarak gösterir)

MEHMET

Ötekini de... Tuh... İki kocaman delik... Sen ne biçim beysin be... **(Hasan'a)** Hasan iyiki seninle bahse girmedim **(Salim'in göğsüne elini sokarak evvelâ gömleğini sonra fanilasını muayene eder)** Gömlek ipek değil, çamaşırlar da hayli tamir görmüş. **(Salim'e)** Başka gömleğin yok mu eşyalar arasında?

SALİM

Var.

MEHMET

Kaç tane?

SALİM

İki tane...

MEHMET

İpek mi?

SALİM

Hayır.

MEHMET

Ya kaç takım çamaşırın var?

SALİM

Üç.

MEHMET

Yeni mi?

SALİM

Hayır.

MEHMET

(Hasan'a) Hasan iyiki seninle bahse girmedim. **(Salim'e)** Sen necisin, ne iş yaparsın?

KATIRCI

Memur ağam, küçük bir memur.

MEHMET

(Katırcıya) Sana sormadım. **(Salim'e)** Memur musun?

SALİM

Evet.

MEHMET

Utanmıyor musun memurum demeğe? Pabuçları delik, çamaşırları yırtık, elbisesi eski... Sonra bir de memurum diyor. Kaç para maaş alırsın?

SALİM

155 lira...

MEHMET

Avantası?

SALİM

Yok.

MEHMET

Yok deme, beceremedim de... Amma sümsük herife çattık. Senin yerinde ben olaydım...

SALİM

Ne yapalım, böylesi de var...

MEHMET

Çok konuşuyorsun... Bu bavullarda elbise yok, pabuç yok da ne var?

SALİM

Biraz kitap, eski evrak... Sonra zati eşya...

MEHMET

Kitap mı? Ne diyorsun? Doğru mu?

SALİM

Aç bak...

MEHMET

Yok, ağa gelmeden olmaz. Para hariç üstündekiler bizim amma eşyaları açmak ağanın hakkı. Kaç para var yanında?

SALİM

İkiyüz lira kadar...

MEHMET

Hepsi bu mu?

SALİM

Evet... **(Cüzdanını çıkararak)** İşte hepsi bunun içinde. Al.

MEHMET

Kalsın yanında... Ağaya verirsin.

SALİM

Ağa kim?

MEHMET

Karadereli...

KATIRCI

Eyvah... Karadereli imiş...

(Salim katırcıya dönüp bakar)

MEHMET

(Salim'e) Tanıdın mı?

SALİM

Duymuşluğum var.

MEHMET

Yaman adamdır.

SALİM

Evet, çok hunharmış.

HASAN

Bey... Bey hakikaten fazla konuşuyorsun. Selâme-

tini istiyorsan tut dilini. Hem otur şöyle bir kenara... Ayakta durma, yorulmuşsundur.

(Salim bir kayaya ilişir. Katırcı da toprağa çömelir)

MEHMET

Eğer bizden bir şey saklıyorsan bak ağa buna çok kızar. Pişman olursun.

SALİM

Saklamadım.

HASAN

(Mehmet'e) Seslen bir daha bakalım... Kırk saat bekliyecek değiliz.

(Mehmet ıslık çalar)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

(Evvelkiler, sonra İsmail Karadereli)

(İsmail uzun boylu, zayıf bir adam. Ayaklarında boyasız çizmeler. Boz rengi kilot pantalon ve sırtında eski bir asker ceketi... Yakası açık... Belinde bir kayış ve buna takılı mahfazalı tabanca... Kestane rengi karmakarışık saçlar, matruş, ablak, çiçek bozuğu bir çehre, mini mini gözler ve bütün bu geniş surat imtidadınca uzanan ağız. Kalın dudaklar ve bu dudaklarda bir solucanın kıvranmasını çok hatırlatan daimî bir tebessüm. Soğuk, hain, gaddar bir tebessüm. Beyaz, fakat çok seyrek dişler İsmail yürürken garip bir tempo ile iki tarafına sallanmakta-

dır. Onun portresini tamamlamak için bir cebinin daimi içi kabuklu fıstık dolu bulunduğunu ve her dakika fıstık yemekle meşgul olduğunu söylemek icap eder. Bir eli fıstık dolu, boş kalan eli ile onlar arasından seçtiği fıstığı kırar, taneleri uzak mesafeden ağzına atar. Onu bütün piyes süresince fıstık yerken göreceğiz.)

(İsmail'in sahne dışından sesi gelir: «Geldim... Geldim...»).

İSMAİL

(Girerek) Ha... Kapana giren av bu mu?

(Katırcı gayriihtiyarî ayağa kalkar)

MEHMET

Evet bu... Amma ne av?

İSMAİL

Bu da katırcı mı?

KATIRCI

Evet ağam... Katırcı kulun...

İSMAİL

(Salim'e yaklaşıp fıstık dolu elini uzatarak) Fıstık yer misin? Al, al... iyi yemiştir... (Salim başını sallar) Yemez misin? Sen bilirsin... Seni bir yerde gördüm gibime geliyor, ama bir türlü bulup çıkaramıyorum. Çok iyi tanıyorum, çok iyi tanıyorum, fakat bir türlü bulamıyorum. Adın ne?

KATIRCI

Ahmet, ağam.

İSMAİL

(Katırcının yanına gider, bütün hızı ile yüzüne bir tokat indirdikten sonra gülerek) Bir daha sefere sana sorduğum zaman konuşursun. **(Salim'e)** Adın ne?

SALİM

Ahmet.

İSMAİL

Yanlız Ahmet mi?

SALİM

Ahmet Topçuoğlu...

İSMAİL

Yine sökemedim. Doğru mu söylüyorsun? Katırcının senden önce davranması hoşuma gitmedi. Yoksa benden bir şey mi saklıyorsunuz?

SALİM

Saklamıyoruz.

MEHMET

(Yanında duran Hasan'a) Saklıyorlar, saklıyorlar. Bahse girerim...

HASAN

Sus hele...

İSMAİL

Sesin de yabancı gelmiyor... Bu sesi çok duymuşluğum var. Fakat nerede... Nerede?

MEHMET

Memurmuş ağa...

İSMAİL

Öyle olacak. **(Salim'e)** Erzincan'dan geliyorsun tabii...

SALİM

Erzincan'dan...

İSMAİL

Nereye gidiyorsun?

SALİM

Gümüşhane'ye.

İSMAİL

Oraya mı tayin edildin?

SALİM

Evet...

İSMAİL

Tek kelimeli cevaplar verme... Konuş... Konuş... Sesini almak istiyorum.

MEHMET

Üstünde yalnız 200 lirası varmış. Elbiseleri, çamaşırları falan da berbat...

İSMAİL

(Salim'e elini uzatarak) Parayı ver.

(Salim cüzdanını uzatır, İsmail bakmadan cebine atar)

İSMAİL

(Salim'e) Fakat ben seni nereden tanıyorum? Senin beni hiç görmüşlüğün var mı?

SALİM

Hatırlamıyorum.

HASAN

Adam adama benzer ya ağa.

İSMAİL

(Salim'e) Ben Erzincan'da çok bulundum. Orada muhakeme oldum. 15 yıl yedim. Hapis yattım, sonra hapishaneden kaçtım. Duymadın mı bunları?

SALİM

Tabii duydum.

İSMAİL

(Hasan ve Mehmet'e) Açın bakalım şu eşyaları... Hepsini yere dökün.

MEHMET

(Salim'e) Bavulların anahtarlarını ver.

(Salim zincire bağlı bir anahtar destesi çıkarır ve uzatır)

İSMAİL

(Mehmet'e) Ellerine eldiven ister misin yavrum? Belki anahtarları tutarken nazik cildin incinir. Kırın şu kilitleri be... Eşkiyaya yakışan budur. Biz kasa hırsızı değiliz.

(Hasan ve Mehmet bellerinden çıkardıkları kamalarla bavulların kilitlerini kırarlar. Dengin iplerini keserler. İçindeki eşyayı öbek öbek yere boşaltırlar. Çamaşırlar, kitaplar, evrak, fırçalar, sabun, diş macunu ve saire karmakarışık yere dökülür. Hasan ve Mehmet geri çekilirler.)

(İsmail, düşünceli düşünceli bunlar arasında gezinir. Gözleri yerde ayakları ile çamaşır ve kitap yığınlarını yayar, dikkatle bakar. Birdenbire yere eğilir. Siyah bir kumaş yığınını elleriyle yakalar, doğrulur ve sonra başını geriye atarak kahkahalarla gülmeğe başlar.)

İSMAİL

(Salim'in yanına giderek) Bu ne?

SALİM

Bir hakim cübbesi...

İSMAİL

Demek sen hakimsin?

SALİM

Evet.

MEHMET

(Hasan'a) Vay canına... Hasan dydun mu?

HASAN

Duydum.

MEHMET

Ben bahsi kazandım.

İSMAİL

Adın Defterdaroğlu değil mi? Salim Defterdaroğlu...

SALİM

Evet.

İSMAİL

Niye bana yalan söyledin?

SALİM

Katırcıyı güç durumda bırakmamak için... Beni kurtarmak düşüncesiyle yalan söyledi. Onu korumaya mecburdum. Yoksa saklıyacak değildim.

İSMAİL

Seni şimdi tanıdım. Sesin, gözlerin zaten bana şüphe vermişti. Malûm ya bunlar değişmez. Fakat boyun bosun, halin tavrın hakim cübbesini giyip kürsüye kurulduğun zamana hiç benzemiyor. Ben seni uzun boylu, heybetli, şanlı şöhretli bir adam sanırdım. Meğer keramet sadece cübbede imiş... **(Tekrar güler)** Defterdaroğlu... Hâkim bey... Beni 15 yıla mahkûm eden Ağırceza Reis Vekili... Elime geçtin... **(Bu sırada Salim ellerini arkasına bağlamıştır)** Çöz ellerini arkandan. Terbiyesizlik istemem.

HASAN

(Yarı teskin, edici yarı niyazkâr) Ağa...

İSMAİL

(Aldırmıyarak) Kendini Erzincan adliyesindeki odanda mı sanıyorsun? Burası dağ başı... Burada kanun benim, hâkim de ben, jandarma da ben. Aklını ba-

şına topla... Salim Defterdaroğlu... Gümüşhane Ağır Ceza Reisi... Oraya yeni canlar yakmaya gidiyor...

SALİM

Ben kimsenin canını yakmadım.

İSMAİL

Sual sormadan konuşma... Gevezelikten hoşlanmam... Şimdi sana ne yapayım? Ha ne yapmalıyım dersin? Yol kesmenin cezası 7 seneden başlıyor. Bana 7 sene verebilirdin, 15 sene verdin.

SALİM

Bir değil, birçok sabıkan vardı. Kolay kolay selâh bulmazdın. Az buçuk mektep medrese görmüştün. Hatta Mardin Amerikan Kolejine bile devam etmiştin. Eşraf oğlu idin. Fenalık sende doğuştan vardı

İSMAİL

Üstelik hâkime hakaretten de 3 seneye mahkûm oldum. Halbuki sen izin vermeseydin bu dava görülmezdi.

SALİM

Ağırceza Heyetine, adalete hakaret ettin...

İSMAİL

Eğer tavanı delip kaçmasaydım yıllar yılı zindan duvarları arasında kalacaktım. Tamam, buldum. Ben de seni muhakeme edeceğim. Evet sen bana ne yaptı isen ben de sana onu yapacağım. İşte cübbe burada... Evet seni muhakeme edeceğim.

SALİM

Yeni bir suç işleyeceksin.

İSMAİL

Niçin, seni taklit etmek nasıl suç olurmuş?

SALİM

Ben adaleti temsil ediyorum.

İSMAİL

Ben de hürriyetin mümessiliyim.

SALİM

Adalet olmayan yerde hürriyet olmaz.

İSMAİL

İyi ya işte sen de buradasın ya...

SALİM

Kanuna karşı gelmiş olursun.

İSMAİL

Kanuna karşı gelmek mi? Hangi kanuna? Kanun nedir? Onu da siz yapmıyor musunuz? Zenginler ve kodamanlar bir araya geliyorsunuz, bir kısmınız kanun yapıyor, bir kısmınız onu tatbik ediyor, sonra da bunun adına adalet diyorsunuz. Yani putunuzu kendiniz yapıyor ve sonra yine kendiniz ona tapıyorsunuz. Kanun... Zenginlerin, kodamanların muhafızı...

SALİM

Suç işlerlerse zenginler ile kodamanlar da mahkûm olurlar.

İSMAİL

Kaçta kaçı? Şu hapishaneleri bir ara bakalım. İçlerinde kaç tane zengin, kaç tane kodaman var. Hep fakir, hep zavallı, hep bahtsız insanlar. İşte ben sizin düzme adaletinizi tanımıyorum. Dağ başına çıktım. Cemiyetinizi terkettim. Tabiî hayata, ilk insanın hayatına döndüm. Kendi zekâm, kendi kudretim, kendi cesaretimle, bunların temin ettikleri nimetlerle, hür, serbest ve mes'ut yaşıyorum. Vız gelir bana sizin kanunuz, vız gelir adaletiniz...

MEHMET

(Hasan'a) Aşkolsun ağaya be... Amma güzel konuştu. Ne de olsa okumuş adam...

SALİM

Yalan söylüyorsun sen cemiyeti terketmedin. Cemiyetin temin ettiği nimetlerden yorulmadan, emek sarfetmeden, alın teri dökmeden istifade için bir kenara çekildin ve onları gasbetmeğe başladın. Hürüm diyorsun, fakat bu hürriyeti başkalarının hürriyetlerini, hatta hayatlarını tehdit ederek ele geçirdin ve yine bu şekilde idame ediyorsun. Cesaret mi? Cesur olsaydın doğru olurdun... Cesur olsaydın hakiki cesaret sahiplerinin, hayatla pençeleşen o kahramanların safından ayrılmazdın. Azgın ihtirasların gözlerini karartmış. Ne yaptığını, ne söylediğini bilmiyorsun.

HASAN

Bey, fazla konuşuyorsun...

KATIRCI

Kulun kurbanın olayım bey, sus artık.

İSMAİL

Bırakın konuşsun... Evet Salim Defterdaroğlu seni muhakeme edeceğiz.

SALİM

Muhakemeyi hâkim yapar. Sen hâkim değilsin. Adaletsiz kuvvet zalimdir. Bana zulüm edeceksin.

İSMAİL

Hayır bana yaptıklarını yapacağım. Mehmet...

MEHMET

Buyur, ağam...

İSMAİL

(Salim'in eşyaları arasındaki açılır kapanır iskemleyi işaretle) Al şu iskemleyi, götür şu kayanın ardına. **(Mehmet söyleneni yapar)** Tamam... Şimdi şu karyolayı aç, onu da kayanın önüne koy... **(Mehmet söyleneni yapar)** Oldu... **(Kayayı işaretle)** İşte hâkimin kürsüsü... İşte oturacağı yer... Bu da sanık yeri... **(Hâkim cübbesini sırtına geçirerek)** Mahkeme açılıyor.

MEHMET

(Hasan'a) Bahse girerim ki şaka yapıyor. Amma adam be...

HASAN

Şakanın tam sırası...

İSMAİL

Mehmet sen mübaşirsin.

MEHMET

Mübaşir mi?

İSMAİL

Hani şu suçluları çağıran adam.

MEHMET

Anladım, anladım ağa...

İSMAİL

(Mehmet'e eşya yığınını işaretle) Şuradan bana birkaç kâğıt ver.

MEHMET

Başüstüne **(Verir)**

İSMAİL

(Kayanın arkasındaki iskemleye otururak) Mahkeme açıldı. **(Mehmet'e)** Mübaşir, sanık Salim'i çağır...

MEHMET

(Mübaşirleri taklit ederek) Sanık Saliiiiim, Saliiiiim. **(Salim'e)** Buradayım de. **(Sesini yükselterek)** De ulan...

SALİM

Buradayım.

MEHMET

Gir içeri, şuraya otur **(Elleri ile oturma işareti yapar).**

İSMAİL

Kalk ayağa **(Mehmet kalkması için işaret eder. Salim kalkar)** Adın ne?

SALİM

Salim.

İSMAİL

Soyadın yok mu?

SALİM

Defterdaroğlu...

İSMAİL

Babanın adı?

SALİM

Ali.

İSMAİL

Ananın adı.

SALİM

Nebile.

İSMAİL

Doğum yerin?

SALİM

Edirne.

İSMAİL

Kaç yaşındasın?

SALİM

Kırk.

İSMAİL

Ne iş yaparsın?

SALİM

Hâkim.

İSMAİL

Evli misin?

SALİM

Hayır, bekârım.

İSMAİL

(Salim'e) Nasıl benzetebiliyor muyum?

SALİM

Mükemmel.

İSMAİL

Adresini söyle.

SALİM

Gümüşhane'de Ağırceza Reisi.

İSMAİL

(Dosyaları karıştırır gibi yaparak) Birçok insanların hürriyetlerini tehdit, birçok insanlara zulüm ve birçoklarını da katletmekle suçlusun... Ne dersin?

SALİM

Haşa, tamamen red ve inkâr ederim. Ben kanunun hükmünü yerine getirdim.

İSMAİL

Meşhur İbo hakkında idam hükmü veren sen değil misin?

SALİM

Taammüden katilden suçlu idi. Hiçbir hafifletici sebep bulamadım.

İSMAİL

Ya Başıbüyük Mehmet'in 15 senesi... Hapishanede veremden öldü.

SALİM

Beş kişilik bir çetenin başında aylarca ve aylarca eşkiyalık etmişti. Yakmadığı can kalmamıştı. 6 ay ceza verip onu da tecil mi etmeli idim. Zahmet edip misal sayma. Hakimlik hayatımda benim endişem daima adalet oldu. Bütün hayatım hakikatın peşinde koşmakla geçti. Karar geceleri mahkûm olacak suçlu ile beraber ben de uyumadan sabahı ettim. O mahkûm oldu, üzüldü, ben ondan çok ızdırap çektim. Ya haksızlık ettiysem, ya adil olamadıysam diye... O beraat etti, sevindi, ben yine endişe ve ızdırap içinde kaldım. Belki de yanlış karar verdim, adalet rahnedar oldu diye... Sen neler söylüyorsun?

İSMAİL

Devam et.

SALİM

Ben insanım, daima müsamahakâr oldum, ben hakimim daima adil oldum, ben dindarım daima merhametli ve alicenap oldum. İnsan, hakim ve dindar olduğum için felâkete daima hürmet gösterdim. İnsanlar hekimle hakimi daima bir arada sayarlar. Halbuki aynı insanlar doktorlara yalnız hayatlarını emniyet ederler. Hakime ise hayatlariyle beraber ondan daha kıymetli olan şereflerini, namuslarını, haysiyetlerini tevdi ederler. Bu yürekler paralayıcı teslimiyet karşısında titremeyen vicdan acaba bulunur mu? Hakimlik uzaktan kolay gelir. Fakat yapan için değil. Suçluyu ilk defa jandarma eşiğin önünde kelepçelerini çıkarırken görürüm. Hapishanenin alaca karanlığından bol ve çiğ bir aydınlık içine sürüklendiği için gözlerini kırpıştırmaktadır. O kadar hareketsiz kaldıktan sonra birdenbire yürümeğe icbar edildiği için ayakları birbirine dolanmakta ve nihayet kalbi çılgın bir korkunun sevkiyle göğsünü döğmektedir. İşte gözlerini kaldırıp endişeli bir bakışla bana bakıyor. Eğer bu bakışlara bir hakim gibi değil de bir düşman gibi mukabele edecek olursam herşey bitmiş olacak, onun dimağında son kalan akıl ve idrak kırıntıları da zulmete boğulup gidecektir. Artık onu şaşırtmak, onu bunaltmak, onu mütenakız ifadeler verdirip «Hah işte nihayet itiraf ettin, seni yakaladım. Oyunu kaybettin» diye bağırmak çok kolaydır. Hayır bu iğrenç zabtiye san'atına ben asla tenezzül etmedim. Çünkü onun masum olması ihtimali daima vardı. Bir suçluyu arkasından adım adım takip ettim, fakat onu asla sıkıştırmadım. Onun muvazenesiz, onun perişan gidişine asla müdahale etmedim, ona çelme takmadım. İçlerinde düşenler olduysa hakikatın kuvveti ile düştüler. Yoksa ben onlara asla tuzak kurmadım. Adalet kadar büyük ve ilâhî bir fazilet yoktur. Ben hakimim, cellât değilim. İthamı külliyen reddederim.

İSMAİL

Bitti mi?

SALİM

Bitti. Bir tek sual sorup sözümü keseceğim. Bu aşağılık komedi, bu soytarılık daha sürüp gidecek mi? İşkencenin de bir sonu olur.

İSMAİL

Pek az kaldı.

SALİM

Fakat ben artık cevap vermiyeceğim.

İSMAİL

İyi amma ben sana öyle yapmadım. Susan bir mahkûmu siz pek güzel söyletirsiniz. Jandarmalardan ders aldım.

SALİM

Ben jandarma değilim.

İSMAİL

İstersen kararı hemen tebliğ edeyim, çünkü ne söylesen zaten onu değiştiremiyeceksin.

SALİM

Zulmün bununla aşikâr oluyor. Böyle bir küstahlığa cür'et edemezsin.

İSMAİL

Karar okununca görürsün. Hem kuzum suçlular ne zamandan beri hakimlerle bu şekilde konuşmaya

başladılar. Hemen yeni bir zabıt... Mahkemeye hakaret... Ver savcılığa... Söyle sen olsan böyle konuşmaya izin verir misin?

SALİM

Suçlu hakiki bir suçlu, hakim hakiki bir hakim olursa hayır. Fakat sen hakim misin? İnsaf ve adaletten mahrum olarak kanunsuz yaşayan insan, hayvanların en aşağı derecesinde bulunur. Sen böyle bir insan bile değilsin... Benim hakkımda vereceğin kararla kendi felâketini tâcil etmiş olacaksın. Seni pek kısa zamanda yakalayacaklar. Ondan sonra olacakları bilirsin.

İSMAİL

Yok canım, fazla telâşlanma... Ben hesabı o kadar aştım ki, ha bir eksik, ha bir fazla olmuş artık farketmez. Hem keselim bu lâkırdıları... Sizin meşhur bir sözünüz vardır. Ha buldum... Mahkemenin mehabetini ihlâl ediyorsun. Sus. Karar vakti geldi. Sağımda ve solumda uyuklayan muhterem mahkeme azaları ile müşavere etmem lâzım. Şöyle melâikelere selâm verir gibi başını bir sağa, bir sola çevirirsin **(Yapar)** İşte tamam... Şimdi dinle... **(Önünden bir kâğıt alarak)** Gereği düşünüldü.

MEHMET

(Salim'e işaretle) Ayağa kalk.

İSMAİL

Canavarca bir hissin sevkile, işkence ve tazip ile birçok kimseleri katletmekten sanık Gümüşhane'de oturan, yüksek tahsilli, Nebile'den doğma Ali oğlu 1312 doğumlu Salim Defterdaroğlu hakkında mahkememizde yapılan duruşma sonunda fiillerinin sübutuna bina-

en hareketine uyan Türk Ceza Kanununun 450 nci maddesinin 3 numaralı fıkrası mucibince ölüm cezasına çarptırılmasına oy birliği ile karar verildi.

KATIRCI

Hihhh.

MEHMET

Şaka yapıyor be... Anlamıyor musun?

İSMAİL

(Salim'e) Kararı beğendin mi? Bunları hep hapishanede ezberledim. **(Salim susar)** Son bir diyeceğin var mı? Bir arzun, bir vasiyetin?

(Salim susar ve başını çevirir)

İSMAİL

(Mehmet ve Hasan'a) Götürün...

HASAN

Nereye ağa?

İSMAİL

Kararı tatbik etmeğe...

MEHMET

Fakat ağa...

HASAN

Yoo... Ben bu işte yokum.

İSMAİL

O da ne demek? Aptallar, hakim soymak çerçi soy-

maya benzemez. Bunu sizin yanınıza koymazlar. En iyisi onu ortadan kaldırmaktır.

HASAN

Yoo... Bilirsin ya, ben adam öldürmem. Hele bu adamı hiç öldürmem.

İSMAİL

Hasan kendine gel. Ben emrediyorum.

HASAN

Yok yok fazla ileri gidiyorsun. Söylediğin ince lâkırdılara aklım ermez. Yalnız sana şu kadarını soracağım. Hür ve serbestim diyorsun. O halde gece gündüz niye kaçıyoruz? Cesurum, kuvvetliyim diyorsun, o halde her saat, her dakika neden korkuyoruz? Biz inkâr etsek de etmesek de devlet baba var. Onun kanunu var. Bu kanunlara göre iş gören hakimler var. Bu olmazsa bir başkası aynı işi yapacak. O halde bunun suçu ne? Hem ben ona söz verdim. Senin canına dokunmayacağım dedim.

İSMAİL

Son sözün bu mu?

HASAN

Evet, bu...

İSMAİL

Seninle ayrıca hesaplaşırız. Mademki siz yapmıyorsunuz o halde ben yaparım. **(Ayağa kalkarak elini tabancasına atar)**

HASAN

(Silâhını ona tevcih ederek) Yerinde dur, kıpırda-

ma... Ellerini yukarı kaldır. Şakam yoktur. Bir kılın oynarsa kurşunu yersin. Artık bıktım, usandım senden, senin zulümlerinden. Adamın malını aldın, anladık, ne istersin canından? Şöyle geç, şu tarafa, ha... Bırak biçare biraz nefes alsın.

(İsmail rampa doğru gelir. Tam eski suflör deliğinin bulunduğu yerde durur. Arkası seyircilere dönüktür. Elleri havadadır.)

İSMAİL

Hasan, yavrum, beni dinle.

HASAN

Çok dinledim, artık dinlemem... Dinleye dinleye bu hale geldik. Şehirdeki hakime artık anlat ki şimdiye kadar akan kanların bir damlasında benim vebalim yok. Bu adam yoluna gitsin, ondan sonra konuşuruz.

İSMAİL

Mehmet, sen de mi onunla birliksin?

HASAN

Mehmet silâhını yere at... At yere... Yoksa sana da kıyarım.

MEHMET

İşte attım. Attım... Biliyor musun Hasan, ağa şaka yapıyor diye iyi ki seninle bahse girmedim.

DÖRDÜNCÜ MECLİS

(Evvelkiler, sonra Fatma)

(Fatma taşralı bir genç kız... Çok genç ve çok güzel... Sarı uzun saçları arkaya bırakılmış...

Kolunda bilezikler, kulaklarında küpeler... Kıyafeti bir kasaba dilberinin kıyafeti.)

FATMA

(Dışarıdan uzaktan sesi gelir) İsmail... İsmail...

(Fatma, bütün hızı ile koşarak soldan sahneye girer. Durur. Nefesi tıkanmıştır. Göğsünü elile bastırır.)

FATMA

Jandarmalar... Jandarmalar geliyor.

(PERDE)

İKİNCİ PERDE

(15 sene sonra, geçen ikinci dünya harbi içinde bir manifatura ticarethanesi... Müessesenin satış kısmından camlı bir bölme ile ayrılmış yazıhane kısmındayız. Kapı açıldıkça boydan boya uzayan büyük tezgâh, kumaş topları ile dolu geniş raflar, nihayet vitrin, sokak kapısı ve sokak görünür. Tavanda üçüzlü bir avize, sağ duvarda bir takvim ve bir saat, sol duvarda iki tablo görülür. Birinci planda rampın hemen bitişiğinde eski suflör deliğinin bulunduğu yerde tüccarın geniş masası, döner iskemlesi vardır. Masanın üzerinde telefon, bir elektrik lâmbası, sumen ve saire mevcuttur. Masa nın sağ tarafında, birinci gözün üstünde elin hemen yetişeceği mesafeye bir zil düğmesi raptedilmiştir. Masanın karşısında bir iskemle, yanında küçük bir kasa vardır. Bundan başka sağda bir koltuk, yine sağda bir kanepe, ikisi arasında, üstünde çiçek vazosu bulunan küçük bir sigara masası bulunur. Solda birinci planda daktiloya mahsus bir masa, makine, sandalye, geride Amerikan sistemi bir evrak dolabı görülmektedir. Mevsim yazdır. Saat sabahın onunu gösteriyor)

BİRİNCİ MECLİS

(İsmail ve Agâh Sakarya, sonra Hasan ve Mehmet)

(Perde açıldığı zaman, İsmail tıpkı birinci perdenin finalinde olduğu gibi ön plânda, suflör deliğinin bulunduğu yerde, ayakta durmaktadır. rAkası seyircilere dönüktür ve ellerini havaya kaldırmıştır. Üstünde şık bir

yazlık elbise vardır. Karşısında masanın öbür tarafında ayakta, yüzü seyircilere dönük olan ve elinde bir tabanca bulunan Agâh Sakarya durmaktadır.)

(Aşağıki mükâleme alçak sesle geçer, İsmail daima yumuşak bir eda ile konuşmaktadır)

AGÂH

Haydut... Soyguncu... Demek benimle dostluğunun sebebi...

İSMAİL

Dostluğu bu işe karıştırma... Bu ticaret... Hem sok artık o tabancayı cebine... Şaka yetişir.

AGÂH

Yavaş konuş... İmdat isteyeyim falan deme, ateş ederim. Sana hakettiğin dersi ben vereceğim. Seni geberteceğim.

İSMAİL

Peki ama ne kazanacaksın?

AGÂH

Memleketi senin gibi bir şerirden kurtaracağım. Dünya, harp ateşi içinde kavruluyor. Memleket yarı aç, yarı çıplak. Gelinler duvaksız, ölüler kefensiz. Halk, avuç içi kadar patiska için birbirini yiyor ve ben bu mahrumiyet içindeki insanlardan on bin kişinin hakkını çalıp sana getireceğim ha?

İSMAİL

Halktan sana ne, bana ne?

AGÂH

Cür'ete, küstahlığa bak... Şeref nedir, namus nedir, sen bilmez misin?

İSMAİL

İşi büyütüyorsun...

AGÂH

Beni linç ederler. Halk beni çiy çiy yer.

İSMAİL

Hiçbir şey olmaz.

AGÂH

Seni ihtiyar tilki seni... Haydi kandır, dil dök bakalım. Yirmi senelik şerefli bir mazim var. Devletin yirmi senelik memuruyum. Bu yirmi senelik emeğin mahsulünü bir dakikada çamurlara bulayacaksın ha? Buna razı olur muyum sandın? Budala herif... Seni geberteceğim.

İSMAİL

Bu iş hiçbir şey halletmez ki... Senetler kasada.., Bana da, kendine de yazık edeceksin... İyi düşün. Ne yapsan sonunda razı olacaksın...

AGÂH

Dikkat et, asabıma hâkim olamıyorum. Hayatınla oynuyorsun.

(Bu sırada İsmail'in karşısındakine belli etmeden sağ dizini kaldırarak diz kapağı ile masadaki zil düğmesine bastığı görülür. Dışarıda kuvvetli ve devamlı bir zil sesi duyu-

yulur. Akabinde kapı açılarak Mehmet ve Hasan içeri dalarlar. Agâh'ın üzerine çullanarak tabancayı alırlar)

AGÂH

(Mukavemet etmeye çalışarak) Bırakın... Bırakın..

MEHMET

Tabancayı ver, ondan sonra...

AGÂH

(Kolu büküldüğü için ızdırapla) Ay... Ay...

İSMAİL

(Kollarını indirerek ve sesini yükselterek) Yavaş olun... Hah... Tamam... Şöyle, şu tarafa... Kanapenin üzerine oturtun... Yavaş olun dedim ya... Dostumun incinmesini istemem... **(Sağ eliyle sol omuz başını ovarak)** Off kollarım da amma yoruldu ha... Hamlaşmışız... **(Cebinden içi fıstık dolu bir kâğıt çıkararak bir tane yedikten sonra Agâh'a doğru yürür)** Almaz mısın? İyi yemiştir... Al... Al... **(Hasan ve Mehmet'e)** Haydi siz çekilin. **(Mehmet'e)** Ver o tabancayı bana **(Tabancayı alır). (Agâh'a)** Bunu bugünkü konuşmamızın bir hatırası olarak saklamama müsaade eder misin? Zarif silâh, beğendim... Amerikan tabancalarına zaten bayılırım. Yeni mi aldın? Beni bu oyuncakla korkutacaksın ha? Deli misin sen? Bende o göz var mı? Bak şu masanın yanındaki zil düğmesine... Senin tabancanı altetti. Yalnız silâh ile iş bitmiyor. Zekâ da lâzım, oğlum. **(Agâh cevap vermez. Yüzünü avuçları içine almış, dirseklerini dizlerine dayamıştır)** Kuzum Allahını seversen o demin söylediğin sözler doğru mu idi? Yoksa lâf olsun diye mi söyledin? Herhalde şaka ettin, sanırım. Çünkü başka türlüsünü aklım almıyor. Bana haydut dedin, ka-

bul... Soyguncu dedin, âmenna. Fakat budala dedin ki işte bunu kabul edemem... Bilir misin ki ben beş sene müddetle, evet bundan 15 yıl önce, tam beş sene müddetle dağlarda yol kestim, adam soydum, adam öldürdüm, sonunda da yakalandım. İnanmazsan işte Hasan ile Mehmet'e sor. Eğer af çıkmasaydı ya çoktan bir sehpada sallanmış olacaktım, yahut da hâlâ hapishanede bulunacaktım. Böyle bir adama karşı şu mantar tabancasiyle kalkıştığın işe bak. İyi tahmin ettin, hakikaten yaman bir hayduttum. Fakat dediğin gibi hayatımın hiç bir anında budala olmadım. İşte bunda yanılıyorsun. Hanımefendiye o, onbin liralık astragan kürkü verirken, o mücevherleri takdim ederken, senin kumar borçlarını öderken, sen beni budala mı sanıyordun kuzum? Oğlunuzun sünnet düğününü bile bana yaptırdınız. Unutmadın ya, 2.500 lira para sarfettim. **(Gülerek)** Yoksa bunların mukabilini karından aldığımı mı zannediyordun, ha? Çok pahalı olmaz mıydı?

AGÂH

Alçak...

İSMAİL

Niçin? Bu iltifata sebep ne? Sen ödeyemiyeceğini çok iyi bildiğin borçları alırken alçak değildin de, şimdi ben bunları geri isteyince mi alçak oluyorum? Lâfını bilerek konuş. «Hanımefendi, bakın, bu inci gerdanlığı Hindistan'dan sizin için getirttim. Fiatı da çok ehven... Parasını bana ne zaman isterseniz ödersiniz»... Biraz naz, biraz istiğna, sonra kabul... Senede bir imza... Geç git... «Aman İsmail'ciğim, dün gece oyunda yine 1000 lira kaybettim. Bu parayı bana ver sana ileride öderim» Al parayı... Boş kâğıda bir imza... Koş, uzaklaş... Peki sonra? Bütün bunlar ne içindi? Mademki benimle çalışmak istemiyorsun, ver paralarımı... Senetlerin vadeleri geçeli aylar oluyor. 30.000 lira alacağım

var. Haydi çıkart paraları, yoksa 24 saat içinde mahkemeye gideceğim. Bütün İstanbul'a rezil olacaksınız. Karın mutlaka intihar eder. Ya çocuğun?

AGÂH

Biraz daha... Kısa bir müddet daha bekleyemez misin?

İSMAİL

Niçin bekleyeyim? Bir seneden beri bekliyorum. Daha fazla ne bekleyeceğim? Farzet ki bekledim, bu 30 bin lirayı ne ile ödeyeceksin? Maaşın ile mi? Nasıl olsa çalacaksın... O halde iyisi mi benimle iş gör...

AGÂH

Yapamam... Yapamam... Herşeyim mahvolur. Sende biraz merhamet yok mu?

İSMAİL

Ne var bunda yapamayacak?

AGÂH

Beni öyle bir kapana sıkıştırmışsın ki... Şimdi anlıyorum.

İSMAİL

Çocuk mu idin, düşünseydin...

AGÂH

Düşünemedim... Haklısın, budala benim. Dost maskesi altında namussuz bir bezirgân bulunduğunu hiç olmazsa hissetmeliydim.

İSMAİL

Ay, sence dost parasını fisebilullah seninle taksim eden adam mıdır? Yavrum, bunlar boş sözler... Beni kızdıracağını sanıyorsan aldanıyorsun. Ben kızmam. Yalnız sabırsızlanıyorum. Memur değilim, tüccarım. Boş vaktim yok. Her dakikam en azından 50 lira... Bu seninle yapacağım iş yüzlerce işimden yalnız bir tanesi...

AGÂH

Yapamıyacağım, mahvolurum.

İSMAİL

Üzülme, arkanda ben varım. Seni himaye edeceğim. Memuriyetten atarlarsa yanıma alırım. Hapise girersen beslerim. Bu suretle beraber çalışmaya başlıyacağız. İş bununla bitmiyor. Ben Sümerbank'ın müdürlerinden birini elime geçirirsem ondan adamakıllı istifade etmeliyim. Beraber pek çok parlak işler göreceğiz. Bak bir daha anlatayım. Demin heyecanlı idin, belki kavrayamadın... Siz Sümerbank mağazalarından halka ucuz fitla basma, kaput bezi dağıtıyorsunuz. Bunun için kuponlar veriyorsunuz. Her kuponla ne kadar mal alınıyor?

AGÂH

Beş metre... Basma, yahut amerikan...

İSMAİL

İyi... Kupon veren basmayı alıyor. Sonra bu kuponlar ne oluyor? Binlerce, onbinlerce, yüzbinlerce kuponu ne yapıyorsunuz? Tabii imha ediyorsunuz değil mi?

AGÂH

İmha ediyoruz.

İSMAİL

Tamam... İşte bu imha edilecek kuponlardan bana şimdilik 15 - 20 bin tane lâzım.

AGÂH

Ne yapacaksın?

İSMAİL

Bu da sual mi? Tekrar kullanacağım. Çok bir şey tutmaz, hepsi bir torbanın içine sığar. Gördün mü ne kadar basit bir iş... Ne var bunda o kadar gürültü edecek? Kıyamet kopuyor sandım.

AGÂH

Nasıl yaparım? İmkânsız... İmkânsız...

İSMAİL

Haydi haydi, nasıl yapacağını sen bilirsin... Teferruata girmeyelim. Dedim ya vaktim kıymetli... Yalnız bütün kuponlar aynı mağazaya ait olmasın. Kadıköy, Üsküdar, Beyoğlu, İstanbul mağazalarına taksim et. Hepsinden üçer, dörder, beşer bin tane... Fazla olsa da zararı yok.

AGÂH

Fakat, bu halkı da devleti de soymak olur.

İSMAİL

Yine mübalâğaya başlama... Halktan birşey çalmıyoruz. Devleti de zarara sokmuyoruz. Parasını verip mal alacağız... Beyhude üzülüyorsun. Halkın ihtiyacı hiç bitmez. O daima çıplaktır. Ölüler kefen istemezler. Gelinlere gelince gerdekte duvağın da lüzumu yoktur.

Sen yapmazsan başkası yapacak... Karaborsa kapılarda nöbet bekliyor. Onun elinden hiçbir şey kurtulamaz. Halk nasıl olsa beklediğine kavuşmayacak, iyisi mi biz açıkgözlük edelim. Haydi git artık. Kalk git... Yarın gelir, plânını anlatırsın. Kuponları ne vakit vereceğini söylersin.

AGÂH

Bu kararından dönmez misin? Dinle beni...

İSMAİL

Dinlemem... Dinleyemem... Yarına... Hanımefendiye hürmetler ederim... Ona güzel bir müjdem var. Haber ver... Haydi işim var. Git...

AGÂH

Peki gidiyorum. Fakat bir kelime...

İSMAİL

(İşaret parmağını dudaklarına götürerek ve sonra Agâh'ı omuzlarından iterek) Susss... Haydi yolun açık olsun...

İKİNCİ MECLİS

(İsmail, Mehmet)

MEHMET

(Kapıdan girerek, mahçup ve sıkılgan) Ağa...

İSMAİL

Ne var?

MEHMET

Şey...

İSMAİL

Söylesene...

MEHMET

Beni Hasan yolladı.

İSMAİL

Eyyy.

MEHMET

Hani demin burada bir adamın elinden tabanca almıştık ya... İşte o herif debelenirken, elim kazara cebine dokunmuş... Şu kâğıtlar yanlışlıkla benim cebime girivermiş.

İSMAİL

Ne kâğıdı onlar?

MEHMET

Şey... Ekmek karnesi...

İSMAİL

Peki...

MEHMET

Hasan beni geri vermem için zorluyor. Çok ayıp olurmuş. Namussuzluk olurmuş.

İSMAİL

Vay, Hasan bu kadar namuslu mu olmuş?

MEHMET

Söylendi söylendi, ben de getirip teslim etmeye karar verdim.

İSMAİL

Peki sen aldığın ekmekle hâlâ doymuyor musun? Kâtip sana yeni bir karne bulacaktı.

MEHMET

Buldu...

İSMAİL

O halde?

MEHMET

İki karne yüzer dirhemden yarım okka tutuyor.

İSMAİL

Tabii öğleyin hepsini bitiriyorsun. Akşama da bir şey kalmıyor.

MEHMET

Vallahi doğrusun ağa... Okumuş adamın hali başka... Herşey sana malûm oluyor.

İSMAİL

Bu karne de sende kalsın... Meheldir o herife... Bir tane değil mi?

MEHMET

Üç tane.

İSMAİL

Çok...

MEHMET

Ancak...

İSMAİL

Alâ...

MEHMET

Sağol ağa... Hasan şimdi küplere binecek.

İSMAİL

Niye?

MEHMET

Bahse tutuştuk. Ben «Ağa kartları bana verir» dedim. Hasan «dünyada razı olmaz» dedi. Üstelik bir kayme kazandım sayende.

İSMAİL

Haydi savuş bakalım. Söyle de kâtip buraya gelsin.
(Telefonun zili çalar).

İSMAİL

(Telefonu açarak) Ben İsmail Yeditepe... Kim, kim? Oooo beyim zatıâlinizi görenler ne olsun? Ben iyiyim elhamdülillâh. Ya sen? Dertli misin? Yok canım, derdin ne imiş bakalım... 15 bin metre kaşe aldın fabrikadan, güzel. İyi koparmışsın. 16 liradan fatura verdiler, halbuki sen parayı 18 liradan ödedin ha... Ulan vay insafsızlar vay... Bu fabrikatörlerin gözünü toprak doyursun, demek sen de malı ikinci toptancıya 23 liradan devretmek istiyorsun. Fakat fatura vermeğe korkuyorsun. Derdin bu mu? Kolay yahu... Açıkça söylesene... İsmail senden sahte fatura istiyorum, de... Bu da ayıp de-

ğil ya... Namussuzluk değil ya bu... Ticaret... Fatura 23'ten yazılacak değil mi? Peki Asaf'cığım... Orası kolay... Faturayı ben veririm... Bir çeyrek sonra hazır... Adam gönder vereyim. Yalnız metrede bir liranı alırım. Çok değil... Çok değil... Metrede açıktan beş lira sen kazanacaksın, bir lira da ben... Malûm ya bunun sonunda millî korunma var. Benim bütün kârım topu topu 15 bin lira olacak. Dur not alayım. **(Kurşun kalemler sumenin üstüne not ederek)** Fatura kime yazılacak? Anladım, anladım... Mercan'da Sekizparmak Hanında asma kat 3 numara... Şuayip Derya... Suhulet Ticarethanesi. Pek güzel... Tamam... Gönder adam vereyim. Güle güle... Yine görüşelim... Yahu bir gün uğra da bir acı kahvemi iç... Güle güle...

ÜÇÜNCÜ MECLİS

(İsmail, Kâtip Salim Üstün)

(Salih, 50 yaşlarında, kısa boylu, kurnaz, işinin kurdu olmuş, her zamanda, her yerde görülen ticarethane kâtibi tiplerinden)

SALİH

(Gelerek) Beni istemişsiniz efendim...

İSMAİL

Ha istedim ya... Otur şu iskemleye... Salih...

SALİH

Buyurun efendim...

İSMAİL

Sana ne söyleyecektim? Birden hatırlayamadım. Senin bana bir söyleyeceğin yok mu?

SALİH

Mühim bir şey yok efendim, yalnız...

İSMAİL

Evet, yalnız?...

SALİH

Bizim tezgâhtar Süleyman'ın bir ricası var da... Malûm ya bu çocuğun kızkardeşi verem... Doktor yine bir alay ilâç yazmış.

İSMAİL

Yine mi avans? Kaç para istiyor?

SALİH

50 lira istiyor efendim.

İSMAİL

(Ayağa kalkıp gezinerek ve fıstık yiyerek) Çok... 25 lira ver... Amma de ki bu sondur ha... Burası imaret değil. Kızkardeşi verem imiş. Bana ne? Verem olmasına ben sebep olmadım ya... Verem... Verem... Hep aynı lâkırdı... Dün gece Taksim Gazinosu kapandıktan sonra gazinonun cazını eve götürdüm... İyi eğlendik, iyi eğlendik amma, sonunda davulcu arap işi berbat etti. Herif kan kusmaya başlamaz mı? Meğer o da verem imiş. O simsiyah suratı, inan bana, şu kâğıt gibi bembeyaz kesildi. Arap beyaz olur mu? Oldu. Aç bir memlekette verem olmaya aklım erer. Halbuki bizim memlekette her taraf yağ dolu, bal dolu... Balık yumurtasından havyarına kadar herşey var... Niye alıp yemezler, anlamam... Bak ben verem oluyor muyum? Aslan gibiyim.

SALİH

Hakkınız var efendimd.

İSMAİL

Ha, sana söyleyeceğim şeyi hatırladım. Millî korunma murakıpları kontrolları sıklaştırmışlar, diye duyuyorum. İhbarlar da gırla gidiyormuş.

SALİH

Ben de duydum efendim.

İSMAİL

Halbuki bizim burada faturasız epey malımız var değil mi?

SALİH

Var efendim...

İSMAİL

Serj kaç top var?

SALİH

800 top kadar.

İSMAİL

Fresko kumaş?

SALİH

500 top...

İSMAİL

Duble dra?..

SALİH

Hatırımda kaldığına göre 1000 top... Mamafih bir deftere bakayım.

İSMAİL

Kaşe hiç yok değil mi?

SALİH

Hayır...

İSMAİL

İyi... Şimdi sen bunları dört, hayır hayır altı parçaya ayır.

SALİH

Evet efendim...

İSMAİL

Anadolu'da iş gördüğümüz altı tüccarın ismini de defterden çıkart. Altı tane fatura kes.

SALİH

Evet efendim.

İSMAİL

Bu malları faturalarla beraber onlar namına nakliye ambarına yolla... Yalnız söyle, kendileri tarafından iş'ar vaki olmadıkça yollamasınlar. Malları ardiyelerine koysunlar...

SALİH

Sonra efendim.

İSMAİL

Ne ahmaksın? Sonrası bu kadar. Tabiî bu tüccarlar haberleri olmadığı için malların sevkini hiç bir zaman istemeyecekler ve mallar bizim emrimizde ambarlarda fiatların bir misli artmasını bekleyecek. Fiat mukabe teşkilâtı da piyasaya arzedilmeyen, hayut faturasız mal yakalayacağım diye çabalasın dursun bakalım.

SALİH

Anldım... Anladım efendim. Doğrusu çok güzel bir buluş...

İSMAİL

Ne sandın ya... Ben bu saçları değirmende ağartmadım ya... Dur daha bitmedi.

SALİH

Buyurun efendim.

İSMAİL

Bizim İskenderun'a gelmiş 50 ton kaput bezimiz ve kumaşımız var ya...

SALİH

Evet efendim.

İSMAİL

Durmuşzadelerle müşterek getirtiğimiz mal.

SALİH

Evet evet...

İSMAİL

Bu Hind malları için Mısır'daki Habib firması bize yeniden yüksek fiyatlı orijinal fatura uyduracaktı. Bu faturalar geldi mi?

SALİH

Geldi efendim.

İSMAİL

Bu suretle malların menşei Mısır gözüküyor değil mi?

SALİH

Evet efendim.

İSMAİL

Neticede açıktan yüzde kaç kâr ediyoruz?

SALİH

Yüzde kırk efendim.

İSMAİL

Alâ! Nakliye anbarı işini bitirdikten sonra vaktin kalırsa bugün, kalmazsa yarın sigorta şirketine gidersin. Yok yok bugün Cumartesi... Bugün gidemezsin... Öbür sabah...

SALİH

Evet efendim.

İSMAİL

Sigorta şirketine gidince dersin ki «Bizim İskenderun'a gelmiş 50 ton malımız var. Fakat vapur bulama-

dık. Bunları İstanbul'a taka ile getireceğiz.» Sana: «Malûm ya harb zamanı taka ile sevkiyatta yüksek prim ödeyeceksiniz» diyecekler. «Hazırız» cevabını verirsin. Taka ile nakliyatta prim binde 25 dir. Daha fazla verme... Mukaveleyi yap... Al eline, sonra malların Habib firmasından gelen orijinal faturalarıyle doğru fiat murakabeye... Masrafları yekûn ettir, bunları maliyet fiatına zammedip satış fiatını bize söylesinler.

SALİH

Peki efendim.

İSMAİL

Dur daha bitmedi. Fiat tesbit edildi mi edildi, oradan tekrar sigorta şirketine dön. «Affedersiniz biz takadan vazgeçtik. Vapur bulduk. Yaptığımız mukaveleyi bozalım. Vapur için yeni bir mukavele yapalım» de. İsrar et razı olacaklardır. Vapurla nakliyatta prim binde 8 dir ha. Seni kazıklamasınlar... Dünya bir acaip oldu çünkü... Gözünü dört aç... Anladın mı?

SALİH

Pek kavrayamadım efendim.

İSMAİL

Bazan ne kalın kafalısın Salih!... Maliyeti tesbitte esaş olan masraflar arasındaki sigorta primi binde 25 idi değil mi? Halbuki bizim ödeyeceğimiz ne kadar? Binde sekiz... O halde 50 tonda 30 - 40 bin açıktan bir kârımız daha olacak demektir. Taksim et ikiye, 20 bin lira bizim hissemiz...

SALİH

Vallahi efendim, ne diyeyim. Siz bir dâhisiniz...

İSMAİL

Dâhi miyim, değil miyim, onu bilmem. Amma bu benim buluşumdur. Dün gece aklıma geldi. İşin aslına bakarsan hayli ince bir buluştur. Değme tüccar bunu akıl edemez...

SALİH

Ne gezer efendim, onlar tüccar değil... Onlar sizin yanınızda işportacı bile olamazlar. Siz ticaret âleminde âdeta inkılâplar yaratıyorsunuz.

İSMAİL

Yok canım, işi o kadar büyütme...

SALİH

Ne diye büyütmeyeyim efendim. Bu kadar mütevazi olmayın. Bu memleket, ticareti sizin bulduğunuz usullerle öğreniyor. Eminim hiç de unutmayacak... Bu millet sizinle iftihar etmeli.

İSMAİL

Bak hele... Hay Allah... Az kalsın unutacaktım... Tuhhh zihnim verem olan Araba takıldı amma herif sonunda faydalı da oldu. Yarın akşam vereceğim ziyafeti hatırladım. Yarın benim doğum günüm... Ya... 100 kişilik bir ziyafet vereceğim. Şöyle parlak bir şey olsun istiyorum. Ara bana şuradan Büyük Oteli...

SALİH

(Rehberi açarak, numaraya bakar. Sonra telefonu açarak bulur) Buldum efendim.

İSMAİL

(Telefonu alarak) Alo, Büyük Otel mi orası? Kızım, bana Garbis'i bulun... Çabuk amma... Bekliyorum.

DÖRDÜNCÜ MECLİS

(İsmail, Salih, Hasan)

(İsmail, telefonla konuşurken Hasan girer, kapının önünde durur. Biraz heyecanlıdır.)

İSMAİL

(Telefonun ağza gelen kısmını eliyle kapatarak) Ne var?

HASAN

Demin buradan çıkan adam var ya...

İSMAİL

Evet...

HASAN

Caddeye varınca kendisini bir kamyonun altına atmış...

İSMAİL

Ölmüş mü?

HASAN

Parça parça olmuş, gittim gördüm. O beyaz arabalardan biri geldi amma almadan gitti.

İSMAİL

(Yumruğunu masaya vurarak) Hay korkak... Hay sersem...

HASAN

Caddenin ortasından yayakaldırımına çektiler, üstüne de bir bez örttüler... Müddeiumumî gelecekmiş.

İSMAİL

Bana bakın, Mehmet'e de sıkı tenbih edin. Bizim bu adamla alâkamız yok. Anlaşıldı mı? Mağazaya geldi amma kumaş sordu, almadan çıktı, o kadar.

SALİH

Anladık efendim.

İSMAİL

(Telefona) Ha, Garbis sen misin? Ben, Yeditepe. Teşekkür ederim, iyiyim... Bana bak Garbis, yarın akşam 100 kadar misafirim var...Pavyonu kapatın... İki tane büyük büfe istiyorum. Bu büfeleri üç defa açacaksın. Evvelâ açar, kokteyl verirsin... Sonra açarsın yemek, sonra da... Evet, dediğin gibi suppe... Anlaşıldı mı? Adam başına ne vereceğim? İçki mi? Tabiî şampanya ve viski... Adam başına 70 lira mı? Pek çok be... Ne yapıyorsun? Peki razı oluyorum. Amma beni memnun etmelisin. Haydi göreyim seni... Eyvallah.

BEŞİNCİ MECLİS

(İsmail, Salih, Hasan, Fazilet Büyüksoy, Derviş Büyüksoy)

(Fazilet 30 - 35 yaşlarında, güzel, fakat göze batar makyajı, sarıya boyalı saçları, fazla süslü elbisesiyle tam bir kokot. Derviş 40 - 45 yaşlarında bir kart züppe, bir serseri)
(Fazilet ve Derviş girerler)

FAZİLET

Bonjur İsmail Bey...

İSMAİL

Oo... buyurun, buyursunlar...

DERVİŞ

İşte biz böyle sabah sabah adama baskın yaparız.

(El sıkışırlar. Derviş eliyle ağzını kapatarak esner. Salih ve Hasan çıkarlar.)

İSMAİL

Buyurun oturun. Hakikaten şaşırıp kaldım. Hoş şey, hoş şey amma, benim bildiğim Fazilet Hanım, ikindi olmadan yataktan çıkmaz.

(Karı koca yanyana kanapeye otururlar.)

DERVİŞ

Yalan değil...

FAZİLET

Hattâ bazan akşama doğru...

İSMAİL

Eyyy.

DERVİŞ

(Esneyerek) Daha yatmadık ki...

FAZİLET

Şimdi gidip yatacağız...

İSMAİL

Ha şu mesele...

DERVİŞ

Vafi beylerden geliyoruz.

İSMAİL

Oyundan mı?

DERVİŞ

Tabii... Dün akşam sekizde masaya oturduk.

FAZİLET

Biz ikimiz yarım saat evvel kalktık. Ötekiler devam ediyorlar.

DERVİŞ

Dönerken Fazilet tutturdu. İlle İsmail Bey'e uğrayalım diye... Şöyle ayaküstü bir bonjur diyelim dedik **(esner)**.

İSMAİL

Çok iyi ettiniz.

FAZİLET

Aman Derviş, kes şu esnemeyi...

DERVİŞ

Ne yapayım yahu, uykum var.

FAZİLET

O halde yalnız esne, konuşma.

İSMAİL

Peki ne yaptınız oyunda?

DERVİŞ

Benim zararım var. **(Fazilet'i işaretle)** Hanım vurdu.

İSMAİL

Maşallah maşallah... Ne kadar?

FAZİLET

Çok değil... Üç bin lira kadar...

DERVİŞ

Bir hacıağa yakaladı. Onlar dört kişi ayrı bir kare yaptılar.

İSMAİL

Kimmiş bu hacıağa?

FAZİLET

Müteahhit Servet Bey... Kaz mı kaz... İlk görüyoruz. Ne tuhaf bir yüzü var... Ne idi o Derviş. Hoş bir hikâye anlattılar.

DERVİŞ

Şey... Dur bakayım... **(Esner)**

FAZİLET

Anlaşıldı, senden hayır yok... Hatırladım. Ben anlatayım. Efendim, Servet Bey geçen gün Sarako'ya gitmiş. Mutfak levazımı düzüyormuş. Birkaç tabak takımı almış, birkaç düzüne çatal bıçak almış. Ayrıca çorba kâseleri, komposto takımları almış. Derken gözüne gümüş bir şeker maşası ilişmiş. «Bu ne» diye sormuş.. «Şeker maşası» demişler? Ondan da verin bir düzine demiş...

İSMAİL

(Gülerek) Hay sersem hay... Dağdan mı gelmiş bu bu adam yahu?

FAZİLET

Ondan da beter. Hikâyeyi yanında anlattılar da herif oralı bile olmadı. «Ne var bunda gülünecek» diye sorup duruyordu. Ömrümde bu kadar aptal adam görmedim.

DERVİŞ

Yok pek o kadar da değil ya... Meselâ görür görmez sana abayı yaktı. Yani ağzının tadını biliyor demek istedim.

FAZİLET

Haydi sersem sen de... Sen esnemene bak... Kaldım kaldım da öylelerine mi kaldım

İSMAİL

Çocuklar, bırakın bu lâkırdıları şimdi... Sizi buraya Allah gönderdi.

DERVİŞ

Hayrola, bir emriniz mi var?

İSMAİL

Bir ricam var.

FAZİLET

Aman pek merak ettim. Ne imiş?

İSMAİL

Yarın benim doğum günüm.

DERVİŞ

Ya...

FAZİLET

Aman Derviş, ne de hafızasız adamsındır... **(İsmail'e)** Eyy... Bu malûm... Ben biliyordum.

İSMAİL

Büyük Otel'de 100 kişilik bir yemek vereyim diyoruz. İyi eğleneceğiz.

FAZİLET

Aman ne güzel...

İSMAİL

Siz şimdi eve gidince uyumadan, çağırılacak kimselerin bir listesini yaparsınız.

FAZİLET

A, tabii... tabii...

İSMAİL

Ben akşamüstü geçerken uğrar, bakarım. Sonra telefonla işi hallediveririz.

DERVİŞ

Mükemmel... Mutabıkız...

İSMAİL

Teşekkür ederim... Ha, Derviş Bey, sana bir elbiselik vaadetmiştim. Geldi... Çok iyi ingiliz kumaşları...

DERVİŞ

Yok canım, demeyin. Nerede, görebilir miyim?

FAZİLET

Hani ya esniyordun... Ne oldu esnemene... Görüyorum gözlerin faltaşı gibi açıldı.

DERVİŞ

Aman Fazilet, sen de beni hiç çekemezsin...

İSMAİL

Kâtibin yanına git de sana göstersin. Beğendiğin kuponlardan birini seç...

DERVİŞ

(Ayağa kalkarak) Mersi... Mersi... Derhal gideyim. Çok merak ediyorum.

(Çıkar)

İSMAİL

(Fazilet'e doğru giderek) Şekerim, seni böyle uyku mahmurluğu içinde hiç görmemiştim. Bir kat daha güzel oluyorsun **(Sarılır.)**.

FAZİLET

İsmail ne yapıyorsun? Kocam... Ayol şuracıkta...

İSMAİL

Haydi canım, terbiyeli adamdır o... Bilirsin ki öksürmeden kapıyı açmaz.

(Öpüşürler)

İSMAİL

Kız, aklımı başımdan alıyorsun.

FAZİLET

Sahi mi?

İSMAİL

Bak sana ne aldım...

FAZİLET

Ne aldın?

İSMAİL

(Yazıhanesine gidip gözlerden birinden küçük bir kadife mücevher kutusu çıkararak) Çok hoşuna gidecek...

FAZİLET

Bakayım... Bakayım.

İSMAİL

Yooo, bir daha öpmeden olmaz.

(İsmail'in arkası kapıya dönüktür. Tekrar öpüşürlerken kapı açılır ve eşikte Fatma gözükür. Güzel ve ağır bir kıyafet vardır.)

ALTINCI MECLİS

(İsmail, Fazilet, Fatma)

FAZİLET

(İsmail'in kollarından silkinerek kurtulmaya çabalarken) Hişt... Bırak... Bırak...

İSMAİL

Niye bırakacakmışım? **(Arkasına dönüp Fatma'yı görerek bırakır. Fatma'ya)** Ha... sen miydin? Girsene...

(Fatma kapıyı çekerek çıkar)

İSMAİL

(Mücevher mahfazasını cebine koyar. Mendilini çıkarıp dudaklarına bulaşan boyaları silerken kapıya koşarak bağırır) Fatma gel buraya, gel diyorum... Beni kızdırma... **(Fatma gelir)** Sana tanıtayım Fazilet Hanım **(Fazilet'e)** Karım...

FAZİLET

(Pişkin, gülerek ve elini uzatarak Fatma'ya doğru yürür) Çok memnun oldum efendim.

(Fatma başını çevirir. Fazilet'in eli havada kalır. Omuzlarını silker elini çeker. İsmail'e bakarak gülümser)

FAZİLET

(İsmail'e) Ben gideyim İsmail Bey, karı koca herhalde sizin görüşecekleriniz vardır. Derviş de nerede kaldı bilmem.

İSMAİL

Kâtibin yanında olacak. Uşaklara sorun, gösterirler. Güle güle.

(El sıkışırlar)

FAZİLET

Biz Derviş'le istediğiniz listeyi hazırlarız. Akşama gözden geçirirsiniz. Orevuar...

İSMAİL

Güle güle...

(Fazilet çıkar, İsmail ve Fatma yalnız kalırlar)

İSMAİL

Ne var, niye öyle suratın asık?

(Fatma susar)

İSMAİL

Konuşsana... Deminki şeye mi canın sıkıldı. Boş ver. Görmüyor musun? Orospunun biri... Şöyle otursana... Sabah sabah gelip başımı belâya soktular. Hay Allah...

FATMA

İsmail...

İSMAİL

Haydi haydi yine başlama... Bunlar geçici şeyler... Esas sensin... Sana yüz defa söyledim, kapıyı vurmadan içeri girme diye... Yine yapıyorsun... Eğer kapıyı vursaydın...

FATMA

Utanmıyor musun bu sözleri söylemeye?

İSMAİL

Neden utanacağım?

FATMA

Ben çocuklarının dadısı, sen orospuların kölesi... Oh ne güzel bir hayat yaşıyoruz.

İSMAİL

Uzatma ya... Nen eksik ki şikâyet ediyorsun? Hâlâ alışamadın mı?

FATMA

Böyle şeye alışılır mı? Deli mi oldun sen? Hangi kadın buna dayanır?

İSMAİL

Dayanamazsan ne yaparsın? Kafamı kızdırmasana... Otur şöyle bir köşeye... Otur diyorum.

FATMA

(Otururak boşanır) İsmail...

İSMAİL

Hoppala... Yine zırlamaya başladı. Bana bak Fatma... Ne oluyorsun be?

FATMA

İsmail, küçük çok hasta...

İSMAİL

Doktor çağırsaydın...

FATMA

Çağırdım. İki üç gün bekleyelim dedi. Daha ne olduğu anlaşılmazmış. Ateşi 40 derece...

İSMAİL

Çocuktur, merak etme, geçer...

FATMA

Hiç kendini bilmiyor.

İSMAİL

Ateş düşünce bilir, meraklanma...

FATMA

O orada ölüyor, sen burada...

İSMAİL

Bana bak fazla uzatıyorsun, çocuk dedik ya... Hastalana hastalana büyüyecek.

FATMA

Yavrucağı bir görsen...

İSMAİL

Eyyy kafamı şişirme...

FATMA

Ya onu kaybedersek?

İSMAİL

Kaybedersek mi? Bir daha yaparsın... Çocuklar doğarlar, ölürler ve yine doğarlar. Ben ölürsem bir daha dirilmem... Sen gidersen bir daha gelmezsin...

FATMA

O ölürse ben de kendimi öldürürüm.

İSMAİL

Merak etme ben seni kurtarırım. Seni dağa kaldırdığım vakit kaç defa intihara teşebbüs etmiştin unuttun mu?

FATMA

Amma ölemedim. Sonradan bütün bütün vazgeç-

tim. Çünkü büyüğe gebe idim. Bütün bunları çekmek, bütün bunları görmek demek alnımda yazılı imiş.

İSMAİL

Çektiğin, gördüğün bir şey yok. Kendin uyduruyorsun. Hepsi vehim.

FATMA

Beni dağa kaldırdığın için kendimi öldürmeğe kalktım da sonra... Bir gün seni öldürmesinler diye jandarmalara silâh attım. O zamanlar kendi kendimi tanıyamadığım dakikalar oluyordu. Sarı dağda sen yaralanmış mağaranın içine çekilmiştik. Silâhını kaptığım gibi tam iki saat onları oyalamıştım. Eyy, ben kendim yaptım... Kendi düşen ağlamaz. Unuttun mu?

İSMAİL

Unutur muyum? Fakat artık o günler geçti... Şimdi meşhur adam olduk... Zenginiz, çok zenginiz...

FATMA

Keşki yine fakir olsaydık, yine eşkiya olsaydık. Daha hâlâ beni nikâhlamamış olsaydın. O zamanlar seni seviyordum. Keşki yine Erzincan dağlarında olsaydık... Yine kızdığın zamanlar beni dövseydin...

İSMAİL

Deli misin? Allah göstermesin...

FATMA

Orası başka idi. O hayat başka idi... Benim memleketimin dağları idi o dağlar. Benim memleketimin havası idi o hava... Rüzgârı doya doya içine çektiğim vakit tarlalarımızın, ekinlerimizin kokusu gelirdi burnuma...

İSMAİL

Yavrum, mutlaka çocuğun hastalığı senin zihnine dokunmuş olacak... Yahu o zaman ben bir eşkiya idim.

FATMA

Şimdi nesin?

İSMAİL

Şimdi mi? Şimdi tüccarım... Büyük tüccar... Ticaret yapıyorum. Memlekete hizmet ediyorum.

FATMA

Haydi haydi beni budala yerine koyuyorsun. Dalaverelerinden haberdar değilim sanma. Hasan ne yaparsan söylüyor.

İSMAİL

Haydi hatırın için evet diyelim. Amma şimdi peşimde jandarma yok... Anladın mı? Hapishane korkusu yok, ölüm korkusu yok. Of bırak şu lâkırdıları be... Vazgeç şu işten. Hem eşkiya karısıyım diyorsun, hem yine eşkiya karısı olmak istiyorsun, sonra da gelmiş en olmıyacak şeyler için gözyaşı döküyorsun. Gülsene... Herşeye boş ver... Bir nimettir ayağımıza geldi, ye iç keyfine bak... Bir daha gelmezsin bu dünyaya bunu unutma... Bak sana ne aldım... **(Cebinden kadife mahfazayı yıkararak)** Bir yüzük... Amma temiz mal ha... 4000 lira saydım. Ver parmağını **(Fatma parmağını uzatır)** Ne de yakıştı... Kız epey mihnet çektin amma dayanıklı imişsin, solmadın...

FATMA

(Yüzüne bakarak) Öyle mi sanıyorsun?

İSMAİL

Kahpenin kızı... Ne de güzelsin. Bugün eşkiya olsam, bugün de dağa kaldırırım seni.

FATMA

Yok canım.

İSMAİL

Gül biraz haydi... Ha... Bak az kaldı unutuyordum. Yarın benim doğum günüm. Bir ziyafet veriyorum.

FATMA

Doğum günün mü? Ay sen doğum gününü bilir miydin? Hiç haberim yoktu.

İSMAİL

Bilmezdim amma baktım ki herkesin bir doğum günü var, ben de uyduruverdim... Allahın her günü bir değil mi?

FATMA

(Gülerek) Demek senin yarın doğum günün... Oooo yarını bütün memleket kutlamalı... Ömrünün yarısını Erzincan dağlarında yol kesmekle, diğer yarısını da İstanbul mağazalarında halkı soymakla geçiren Meşhur İsmail Karadeli, yeni adıyla İsmail Karatepe 24 saat sonra dünyaya geliyor. Müjdeler olsun. Erzincan hapishanesine ve İstanbul salonlarına müjdeler olsun. Oradaki haydutlara ve buradaki hırsızlarla orospulara müjdeler olsun.

İSMAİL

Bana bak, para verip tuttuğum hocalardan öğrendiklerini evvelâ bana satma. Yutmam bu ukalâlıkları...

Yarın akşam çok şık olmalısın. O Paris'ten getirttiğim tuvaleti giy... Hiç giymedin. Herkes seni görünce donsun kalsın. Ulan şu İsmail yanlız otomobillerin değil, yanlız apartmanların değil, karıların da en güzelini seçmesini biliyor desinler.

FATMA

Fakat sen karının farkında bile değilsin...

İSMAİL

Farkında olmasam söyler miyim?

FATMA

Çocuğun ateşi düşerse belki gelirim amma o elbise ile giyecek ayakkabım yok.

İSMAİL

Alsana, paran mı yok... İstersen beraber alırız. Beni biraz beklersen çıkarız.

FATMA

O elbise ile taşıyacak çantam da yok...

İSMAİL

Alırız dedik ya... Ha aklıma gelmişken söyliyeyim, yarın akşam öyle her zamanki gibi soğuk durma. Üstünde bir taşralı halin var ki onu bir türlü atamıyorsun. Sulu olacak değilsin, yine ağır ol. Fakat sağına soluna iltifat et... Gül... Gülmenin sana ne kadar yakıştığını bir bilsen... Resim kadar güzel oluyorsun... Herkes birbirine seni gösteriyor.

FATMA

(Elini uzatarak ve parmağındaki yüzüğü uzaktan

seyrederek) Yapma canım... Sahi mi söylüyorsun, aman ne tuhaf?

İSMAİL

Hah şöyle... Daima gül ve dediğim gibi mültefit ol... Bilhassa Şakir Beyle Durmuşzadeye iltifat et...

FATMA

Niye bilhassa Şakir Bey'le Durmuşzade'ye?

İSMAİL

Biliyorsun bu adamlarla mühim işlerim var. İkisi de sana hayran... Bırak yılışsınlar...

FATMA

Para herşeyden evvel geliyor değil mi?

İSMAİL

Bu da sual mi? Parayı biriktirme için değil harcamak için seviyorum. Parayı senin için kazanıyorum.

FATMA

İsmail...

İSMAİL

Haydi haydi işimize bakalım. Yazacak bir faturam var. Yazayım, sonra beraber çıkarız. Hem de yemek yeriz. Bekler misin?

FATMA

Beklerim.

YEDİNCİ MECLİS

(İsmail, Fatma, Salih, sonra birinci polis memuru ve Salim)

İSMAİL

(Dışarı seslenir) Salih... Salih...

SALİH

(Girerek) Buyurun efendim.

İSMAİL

Ha, bana, bak, fatura defterini getir.

SALİH

Burada yazıhanenizin üstünde olacak efendim. İşte bakın önünüzde duruyor.

İSMAİL

Tamam... Otur şu iskemleye bakalım. 15 bin metre kaşe kumaş için bir fatura yazacağız.

SALİH

Fakat bizde kaşe kumaş hiç yok efendim. Demin de arzetmiştim.

İSMAİL

Aptallık etme, olmadığını ben de biliyorum. Fatura vermek için mutlaka bir malın mevcut olması ne lâzım? Soruyorum sana olması mı lâzım?

SALİH

Evet efendim... Yoo, hayır efendim.

İSMAİL

Sahte fatura olmaz mı?

FATMA

İsmail...

İSMAİL

(Fatma'ya) Sus... **(Salih'e)** Not alıyor musun? **(Sumenin kenarından okuyarak)** Müşteri, Mercan'da sekiz parmak hanında asma kat 3 numara... Şuayyip Derya... Sühulet ticarethanesi... Mal 15 bin metre kumaş. Fiat, metresi 23 liradan... Uydurma bir de fatura numarası... Haydi aptal aptal bakınma... Başla işe... Şimdi adam gönderip aldıracaklar... Neredeyse gelir... Yazdın mı? Çabuk ol... Tamam mı? Pulla ve mühürle... İşte pul, işte mühür de şurada... Hah, ver imzalıyayım **(Alarak imzalar).**

(Birden bire kapı açılır ve eşikte bir polis memuru gözükür)

POLİS MEMURU

(İçeri girmeden İsmail'e) İsmail Yeditepe siz misiniz?

İSMAİL

Benim. Ne var?

POLİS MEMURU

(Arkasına dönerek Salim'e) Buyurun efendim, buradalar. **(İsmail'e)** Milli korunma mahkeme heyeti geliyor. Ehli hibre de beraber... Ayağa kalkın ve lütfen hiçbir evraka el sürmeyin.

İSMAİL

Milli korunma mahkemesi mi? **(Salih'e)** Bu da ne demek? Niçin?

(Yazdığı fatûrayı cebine sokmak ister)

POLİS MEMURU

Bırakın o kâğıdı olduğu yere... Hakkınızda hayırlı olmaz.

SALİM

(Dışarıdan sesi gelir) Mübaşir, oğlum bana bak, arabada bekliyen ehlivukufa haber ver, teşrif etsinler. Sen de mağaza kapısında dur. Hem kimseyi dışarıya bırakma, hem de Müddeiumumi Bey gelecek, buraya yollarsın.

POLİS MEMURU

(İçeri girer, geri döner, kapının kanadını açarak) Buyurun efendim... Buyurun Hakim Bey...

SALİM

(Eşikte gözükür. İsmail'i görür. Bir saniye süzer. Sonra ağır ağır ona doğru ilerlerken) Ya... Meşhur tüccar İsmail Yeditepe demek sendin...

(PERDE)

ÜÇÜNCÜ PERDE

(24 saat sonra Hakim Salim Defterdaroğlu'nun evinde çalışma odası, vakit akşam. Perdelerde batan güneşin kızıllığı. Oda gittikçe kararmaktadır.)

(Oda apartman haline sokulmuş bir konağın salonlarından biridir. Karşı cephede iki büyük pencere, ortada şömine, pencerelerin müşterek kornişinden aşağı koyu fesrengi perdeler sarkıyor. Sağda geride sokak kapısı ile nihayetlenen koridorun kapısı. Önde eski bir kütüphane ile bir sandalye ve bir masa, masanın üzerinde meşin bir erkek el çantası, bir elektrik lambası, bir sumen, solda geride bir koltuk ve kanape, duvarın pencereye isabet eden kısmında tel bir kanarya kafesi, önde yatak odasına açılan kapı, ortada bir yuvarlak masa ve bir sandalye.)

BİRİNCİ MECLİS

(Fatma, Nazife)

(Nazife 55-60 yaşlarında, ak saçlarına rağmen oldukça dinç ve ihtiyar hizmetçi kadın) (Fatma sokak kıyafetiledir ve sandalyede oturur. Nazife kanapenin yanına, yere oturmuş, bir kolunu kanapeye dayamıştır)

NAZİFE

Saat kaç?

FATMA

(Kol saatına bakarak) Dokuza on var.

NAZİFE

(Pencerelere bakarak) Güneş battı. Beyefendi artık neredeyse gelir.

FATMA

Burada yemek yemiyor mu?

NAZİFE

Hayır. Pazarları yalnız öğle yemeğini burada yer. Bir saat kadar uyur, sonra gezintiye çıkar. Akşam yemeğini dışarıda yer. Güneş batar batmaz da evine döner.

FATMA

Ya diğer günler?

NAZİFE

Diğer günler de aşağı yukarı öyle... Adliyeden çıkınca doğru eve gelir. Çantasını bırakır. Gezmeğe çıkar, Fakat karanlıkla beraber kapıyı çalar.

FATMA

Bu program hiç değişmez mi?

NAZİFE

Hiç... Yaz kış böyledir.

FATMA

Ya sen?

NAZİFE

Pazar'dan başka günler o gelir gelmez yemeğini veririm, sofrayı toplayınca da «Allahaısmarladık» der evime dönerim. Kazlıçeşme'de oturuyorum. Yalnız tren yarım saat sürüyor.

FATMA

Peki senin evinin işlerini kim görür?

NAZİFE

İlâhi kızım, kim görecek, onu da ben. Kocam 10 senedir yatalak. Para kazanmak da, yemek pişirip ortalık toplamak da bana düşüyor. Ne yapacaksın? Bereket sabahları boşum... Buraya beyefendi gittikten sonra gelirim.

FATMA

Güç iş Nazife Hanım.

NAZİFE

Güç müç... Çaresi var mı? Allah böyle yazmış. Yine çok şükür.

FATMA

Peki buraya senden başka kimse gelmez mi?

NAZİFE

Nasıl kimse?

FATMA

Kadın madın...

NAZİFE

Beyefendi melek gibi insandır. Aksini söylersem

iki elim yanıma gelir. 10 senedir yanındayım. Daha bu eve benden başka tek kadının ayak bastığını görmedim. Ha işte şimdi bir de siz geliyorsunuz.

FATMA

Peki Salim Beyin eşi dostu da gelmez mi?

NAZİFE

Onlar da pek seyrek gelirler. Beyefendinin zaten dostu, arkadaşı hemen yok gibidir. Bir iki kişi... Bir defa eski Adliye Bakanı gelmişti. Mektepten arkadaşı imiş. Onu da nereden biliyorsun diyeceksin. Evin eşyaları pek haraptı da beyefendinin bir arkadaşının evinden masa, halı falan getirtmiştik.

FATMA

Bu evin bundan başka kaç odası var?

NAZİFE

Yalnız bir tek... Bir yatak odası... Tabii mutfak ile hamam da var... Bu da sözde apartman... Sormayın küçük hanım bir yağmur yağmaz mı, ıslanmadık eşya kalmaz. Nereden akar, nasıl akar akıl sır ermez. Tabii konak bozması apartman olsa olsa böyle olur.

FATMA

Hakim Bey, yemek yer yemez hemen yatar mı?

NAZİFE

Ne gezer... Üç dört saat uykusu ya var, ya yoktur. Daireden tıka basa dolu bir çanta ile eve gelir. Kâğıtlar... Kâğıtlar... Kâğıtlar... Gece yarılarına kadar onlar ile uğraşır durur. Hatta onun yatağa girmediği zamanları bilirim. Nereden biliyorsun diyeceksin? Ara sı-

ra gelinim ile oğlum bize gece yatısına geldikleri vakit ben de burada kalırım. Amma kalırım da ne yaparım? Hiç... O çalışır, ben de şuracıkta büzülerek ona bakar dururum. İçime öyle gelir ki başka bir insan nefesi ona yanlızlığını unutturacak... Düşün kızım, dünya yüzünde Allah İllallah tek kimsesi yok. Ne içkisi var, ne kumarı, ne tiyatroya gider, ne sinemaya... Ne konuşur, ne de güler. Hep çalış, hep oku, hep düşün... Sen kim oluyorsun da ona acıyacaksın dersin belki amma vallahi bu halimle ben onun yerinde geçmek istemem. Allah imdat etsin.

FATMA

Onu çok sever misin?

NAZİFE

Bu da sual mi? Tuhafsın kızım. Onu kocamdan da oğlumdan da fazla severim. Düşün, o olmasaydı, o bize bakmasaydı bizim halimiz ne olurdu? Onun bize verdiği hizmetçi aylığı değildir ki... Evimin bütün ihtiyacını beyefendinin verdiği para ile görürüm. Allah razı olsun. Allah onu iki cihanda aziz etsin. Fıkarası çoktur, çok... Yalnız bize yardım etmez, bütün aylığını fıkaraya dağıtır. Ay başlarında bu ev dullarla yetimlerin maaş yerine döner. Ona 20 lira, ötekine 15 lira, berikine 10 lira... Hepsini aylığa bağlamıştır.

FATMA

Hakim Bey geçen bu 10 sene zarfında hiç evlenmeyi düşünmedi mi? İnsan ilelebet böyle yaşar mı?

NAZİFE

Onun öyle şeyle alâkası yoktur dedim ya... Ben bir defa bu bahsi açacak oldum. E kuzum, ne olsa insanın içi acıyor. İyi adam, güzel adam, kazancı da şöyle böy-

le yerinde... Niye evlenmesin? Niye bir tazeciği mes'ut etmesin? Neden onun da çoluk çocuğu olmasın? Fakat lâkırdıyı ağzıma tıkadı. Onun kızdığını ilk defa gördüm Kızdı da ne yaptı? Yine bir şey söylemedi. Evliya gibi adamdır dedim ya küçük hanım... Evlâdım, yine de bir kötü lâkırdı etmedi... Etmedi amma kızdığını ben halinden anladım ve artık bir daha bu bahsi açmadım. Hayır, Hakim Bey evlenmeyi hiç düşünmez kızım.

FATMA

Benim gibi...

NAZİFE

Nasıl, senin gibi mi? Sen de bu yaşa geldin evlenmedin mi küçük hanım?

FATMA

Ah ah Nazife Hanım... Bir masaldır bizim başımıza gelenler. Anlatsam oturur hüngür hüngür ağlarsın. Salim Beye sözlü idim ben bundan 15 sene evvel... Ama kavuşmamız kısmet olmadı. Ben Dersim Beyinin kızıyım. Babam Dersimin Allahı idi o zamanlar... Salim Bey bir gün kazaya müddeiumumi olarak geldi...

NAZİFE

Ya ben de duydum kendi ağzından... Beyefendi o taraflarda çok bulunmuş.

FATMA

Genç yakışıklı delikanlı idi. Bir defa gördüm. Yalnız bir defacık, amma gönlüm akıverdi. O da beni görüp beğenmiş... Annem işi duydu. Araya girdiler, söz kesildi, kesilmedi, bayram gelip çattı. Dedim ya babam Dersim Beyi... Bütün memurlar, en büyüğünden en küçüğüne kadar, bayram namazından çıkınca doğru

bizim konağa gelirler, babamın bayramını tebrik ederlerdi. O bayram yalnız Salim Bey gelmedi. «Ben adaletin mümessiliyim, kanunu temsil ediyorum. Hiçbir resmi sıfat ve selâhiyeti olmayan bir şahsa ubudiyet arzeder gibi cemaatla bayram tebrikine gitmem yakışık almaz» demiş.

NAZİFE

Yapar... Beyefendinin o bakımdan hiç şakası yoktur. Kanun der de başka bir şeycik demez.

FATMA

Babam bu lâkırdıya çok kızdı. Daha doğrusu lâkırdıya değil de harekete. Çünkü o beyliğini biraz da bu sayede sürdürüp götürürdü. Artık bundan sonra tabii her şeyin altı üstüne geldi. Konakta Salim Beyin adı bile ağızlara alınmaz oldu.

NAZİFE

Vah vah vah... Pek üzüldüm. Şimdi daha iyi anlıyorum. Demek beyefendi onun için bir daha evlenmedi.

FATMA

Aylarca gözyaşı döktüm, ağladım, çırpındım. Ama hiç fayda etmedi. Bir daha birbirimizi görmek kısmet olmadı. Amma onu gönlümden de çıkartmak mümkün olmadı. Hakim Beyin evlenmediğinden de anlıyorum ki o da beni unutmamış.

NAZİFE

Vah çocuklarım... Vah evlâtlarım vah... Canım bu zamanda baba sözü bu kadar dinlenir mi ya...

FATMA

Ne diyorsun Nazife hanım... Sen Dersim'i bilmiyorsun galiba... Dedim ya babam oranın Allahı idi. Eğer böyle bir şeye teşebbüs etseydik eminim onu da beni de vurdururdu.

NAZİFE

Eyy sonra?

FATMA

Sonrası bir gün Salim beyi bizim kazadan başka yere tayin ediverdiler. Kalktı gitti ve ben kaldım yalnız... Daha evvel de beraber mi idik, değildik amma onun aynı memlekette bulunduğu düşüncesi beni bir derece teselli ediyordu. Büsbütün harab oldum. Ne yemek, ne içmek, ne de uyku... Nihayet hastalandım. İnce hastalık... Beni buraya yanıma üç beş adam katarak sanatoryoma yolladılar. Salim Beyin izini kaybetmiştim. Fakat ondan başkası ile evlenmemeye de ahdetmiştim. Seneler geçti. Ben iyileşip Dersim'e döndüm. Nihayet babam öldü. Tek mirascısı bendim. Her şeyi sattım, savdım Salim Beyin de İstanbul'a geldiğini duymuştum. Kalktım, geldim.

NAZİFE

Hakikaten bu bir masal... Vah biçareler... Demek demin buraya kadın gelip gelmediğini onun için soruyordun... Bir yol şunun ağzını arayayım, dedin... Eyy şimdi ne olacak?

FATMA

Bilmem ne olacak? Hiç bir şey düşünmedim... Acaba beni unuttu mu dersin?

NAZİFE

Ne bileyim kızım. Bu anlattığın şeylerden sonra elbet unutmaz... Unutmaz amma... Aradan çok vakit geçmiş...

FATMA

Sana benden hiç bahsetmedi mi?

NAZİFE

Onun ağzından lâkırdı dirhemle çıkar küçük hanım, dirhemle... Zaten kendisinden hiç bahsetmez. Konuştuğu zamanlar ya ev işlerine yahut bana dair konuşur.

FATMA

Nazife hanım...

NAZİFE

Söyle evlâdım.

FATMA

Sen gittikten sonra benim burada kalmam mümkün mü?

NAZİFE

A elbet mümkün... Bunu tabii daha fazla beyefendi bilir.

FATMA

Hayır, onu söylemedim. İstiyorum ki hâkim bey kapıyı çaldığı zaman ben bir yere saklanayım. Meselâ işte şu perdenin arkasına... Sen gittikten sonra birdenbire çıkayım... İkimiz yalnız iken... Sence bunun mahzuru var mı?

NAZİFE

Hey deli taze, hay... Ne mahzuru olacak... Mademki öyle istiyorsun.

FATMA

Benden ona bir fenalık geleceğini tabii tahmin edemezsin.

NAZİFE

Haydi haydi, abuk sabuk söylenme... Ayol sen kadınsın, o erkek... Ona ne yapabilirsin? Bu da ne biçim lâkırdı.

FATMA

Yani seni ikna etmek istiyorum.

NAZİFE

Ben kandım gitti. Sen işine bak.

FATMA

Amma benden ona hiç hiç bahsetmiyeceksin.

NAZİFE

Olur, söylemem...

FATMA

Yemin eder misin?

NAZİFE

A vallahi söylemem...

FATMA

Öyle sanıyorum ki 15 yıl sonra böyle hiç beklemediği bir anda karşısına çıkmanın tesiri başka olacak.

NAZİFE

Belki...

FATMA

Nazife hanım...

NAZİFE

Emret yavrum.

FATMA

Benim senden bir istediğim daha var...

NAZİFE

Söyle söyle sıkılma... Maksat bu kadar hayırlı olduktan sonra...

FATMA

Belki saçma bir şey amma... Bilmem ben inanırım. Dadım da çok zorladı.

NAZİFE

Eyy...

FATMA

Yanımda bir muska getirdim. Tesiri yüzde yüzmüş.

NAZİFE

A muskaya ben de inanırım. İnanmayacak ne var kızım. Allah kelâmı bu...

FATMA

Bu muskayı onun cebine koymak lâzımmış... Amma haberi olmadan...

NAZİFE

Eyy, elbisesi sırtında, nasıl yapabiliriz?

FATMA

Eve gelince ve çalışmaya başlayınca ne giyer Salim Bey? Pijamasını mı giyer?

NAZİFE

Yoo hayır ciddi adamdır. Benim yanıma bir defa olsun pijama ile çıkmadı. Evde yatak kıyafeti ile dolaşmayı hiç sevmez. Bir eski ceketi ile pantalonu vardır. Sokaktan gelir gelmez ilk işi yatak odasına girip elbiselerini değiştirmek olur. İki eli kanda olsa bundan vazgeçmez.

FATMA

Ne olur Nazife hanım şu elbiseleri getir...

NAZİFE

Ne yapacaksın?

FATMA

Canım anlamıyor musun cebine muskayı koyacağım.

NAZİFE

Ha... Peki... Şimdi.

(Nazife soldan çıkar ve çıkması ile elinde eski bir ceket ve pantalon bulunduğu halde içeri girmesi bir olur.)

FATMA

Bunlar mı?

NAZİFE

Evet... Pek eski püskü şeyler amma nedense bunları pek seviyor. «Bunları giyince çok rahatlıyorum» diyor.

FATMA

(Çantasını açıp ikiye katlanmış bir zarf çıkararak) İşte muska bu... Başka hiç kimsenin eli sürülmezmiş... Onun için benim kendi elimle koymamı sıkı sıkı tembih ettiler.

NAZİFE

O pek büyük şey kızım... Muska dediğin küçük olmaz mı? Ya farkına varırsa...

FATMA

Varmaz varmaz... Büyük amma kalın değil... İç cebine mi koyalım dersin...

NAZİFE

Öyle ya... Münasibi o...

FATMA

(Zarfı iç cebine koyarak) Bak hiç belli değil...

NAZİFE

Haydi Allah hemen tesirini hâlk etsin...

FATMA

Eksik olma Nazife hanımcığım... Bu hizmetini senin hiç unutmıyacağım... Göreceksin hiç unutmıyacağım... Ben zenginim... **(Çantasından bir 100 liralık çıkararak)** al şununla evinin bir ihtiyacını görürsün...

NAZİFE

İstemem... Küçük hanım... Siz eğer onunla evlenirseniz... Onu mesut edecek olursanız işte en büyük mükâfat benim için o olacak.

FATMA

Al al mükâfat diye vermiyorum. Sözümü dinle **(Nazife parayı alır)** Adamlarıma söyliyeceğim. Bu günden itibaren seninle meşgul olacaklar. Kazlıçeşmede oturuyorum dedin değil mi?

NAZİFE

Gece kondularda... Yorgancı Ali'nin evi diye kime sorarsanız bilir.

FATMA

Peki peki Nazife Hanım.

NAZİFE

Eksik olmayın hanımcığım.

FATMA

Ooh omuzlarımdan büyük bir yük kalktı. İçim bayağı rahatladı. Haydi demin teklif ettiğin kahveyi şimdi pişir bakalım. Hem elbiseleri de yerine götür.

NAZİFE

Peki peki, başüstüne...

(Nazife elbiseyle soldan çıkar. Fatma ayağa kalkar, arkasına saklanmayı kurduğu perdeyi muayene eder. Koltuğu biraz öne çeker)

NAZİFE

(Soldan girerek) Hava gazları da ölü gözü gibi yanıyor. Bir kahve pişirmek için bütün muslukları açmak lâzım geliyor. Orta şekerli pişirdim. Bilmem siz çok şekerli mi seversiniz?...

FATMA

Yoo yoo çok iyi... Eksik olma Nazife hanımcığım...

(Fatma kahveyi içerken sokak kapısının zili çalınır)

FATMA

(Yerinden fırlayarak) Geldi galiba...

NAZİFE

Evet geldi.

FATMA

Al sen şu kahve fincanını meydanda kalmasın. Kapıyı açmadan evvel behemehâl ortadan kaldır.

NAZİFE

Zararı yok kızım. Masanın üzerine koy. Sorarsa ben kendim içtim derim. Haydi sen saklan...

FATMA

Peki... Peki... Amma tembihlerimi unutma... Benden bir kelime ile bile bahsetmiyeceksin.

NAZİFE

Tabii kızım tabii... Ben henüz bunamadım, aklımda...

(Kapının zili tekrar çalınır. Fatma soldaki pencerenin perdesi arkasına gizlenir.)

NAZİFE

(Dışarıya seslenerek çıkar) Geldim... Geldim.

İKİNCİ MECLİS

(Fatma, Nazife, Salim)

(Salim arkasında Nazife içeri girer. Sırtında kurşuni bir elbise, boynunda siyah papyon boyunbağı vardır.)

SALİM

Hava o kadar güzeldi ki Nazife Hanım doğrusu doyamadım. Sıcaklar da biraz azaldı da...

NAZİFE

Ya öyle oldu beyefendi... Ee Ağustosun 15'i yaz, 15'i kış derler.

SALİM

Niye elektriği yakmadın da karanlıkta oturuyorsun?

(Elektrik düğmesini çevirir.)

NAZİFE

A ne zararı var beyefendi, nakış işlemiyorum ya...

SALİM

Kanaryaya baktın mı? Hep öyle mi?

NAZİFE

Hep öyle... Düşünüyor, düşünüyor...

SALİM

(Kafesin önüne giderek) Ne oldu bu hayvana? Ne yemi değişti ne yeri değişti. Kanarya nazik mahlûk, anladık amma durup dururken hastalanmasına sebep ne? Yarın vaktim kalırsa Salih ustaya bir uğramalı da akıl danışmalı... O bilir... Sucu geldi mi? Giderken dükkâna uğramıştım.

NAZİFE

Geldi. Küpü iyice temizledim.

SALİM

Kurşun mühüre bakdın mı?

NAZİFE

Baktım, baktım. Yanımda söktü.

SALİM

Alâ! Haydi artık sen git Nazife Hanım.

NAZİFE

Yarın akşam için ne yemek istiyorsunuz?

SALİM

Sen ne istersen... Sabahleyin düşünür aklına ne gelirse pişirirsin. Haydi lâkırdıya dalma da hazırlan. Yerin uzak.

NAZİFE

Bu akşam erken yatacaksınız, galiba.

SALİM

Yoo bilâkis, çok işim var. Belki de pek az uyuyacağım.

NAZİFE

Hep çalışma... Hep çalışma... Çalışmadan bir türlü bıkmıyorsunuz.

SALİM

Ne yaparsın, iş olunca.

NAZİFE

Beyefendi iş bitmez ki... insanlar oldukça kavgalar da olacak, davalar da olacak. O iş dediğiniz sizden evvel de bitmedi, sizden sonra da bitmiyecek. Kendinizi harap etmenizin mâânası yok.

SALİM

Belki sen de haklısın.

NAZİFE

Dünyada işten başka şeyler de var. Daha güzel şeyler... Dışarı kulak verin... Halk yiyor, içiyor, eğleniyor. Ne kafasında düşünce, ne yüreğinde kasavet var. Bakın şarkı seslerine... Bir çalışan sizsiniz.

SALİM

İyi amma Nazife Hanım düşünmelisin ki onların böyle rahatça yiyip içip eğlenebilmesi biraz da benim, benim gibilerin ve daha başkalarının uykusuz kalıp çalışmaları sayesinde mümkün oluyor.

NAZİFE

Kusura bakmayın beyefendi. Ben deli bozuk bir kadınım. Aklıma ne gelirse söylerim... Amma bana öyle geliyor ki siz çalışmazsanız da onlar eğlenir...

SALİM

Öyle deme Nazife hanım... O yiyip içip eğlendiğinden bahsettiğin halk, sırasına göre lâkırdısını da esirgemez. Kanundan korkma, hâkimden kork, der. Yarım hekim canından, yarım hâkim malından eder, der. E ona bu sözleri söyletmemek için çalışmak lâzım.

NAZİFE

Ah ben bu işin düzeltilmesi çaresini biliyorum amma yapmak elimde değil ki...

SALİM

Nedir?

NAZİFE

Bu evin eksiğini tamamlamak.

SALİM

Yani..

NAZİFE

Bir kadın eli lâzım bu eve...

SALİM

Hiç böyle bir lüzûma kani değilim. Kadınlara düşkün olan hakim adaletten uzaklaşmaya gayet yakındır, demişler.

NAZİFE

Beyefendi, gayet güzel konuşuyorsunuz, sizi dinliyorum, dinliyorum, ağzım açık kalıyor, sonra susuyorsunuz, bir de bakıyorum ben olduğum yerdeyim. Fikrim hiç değişmemiş...

SALİM

Bunlar uzun bahisler Nazife Hanım... Herkesin düşüncesi başka... Canım Ahmet Efendi sinemadan hoşlanıyor amma ben de çalışmaktan zevk alıyorum işte... Daha ötesi var mı bunun?... Sen bu çalışmaların mükâfatı yok mu sanıyorsun? Peygamber bir saatlik adalet, bin saatlik ibadetten hayırlıdır, buyurmuş... İşte benim mükâfatım...

NAZİFE

Beyefendi mes'ele yalnız sevap işlemekse sizin buna hiç ihtiyacınız yok. Yüzünüze karşı söylemek gibi olmasın amma zaten melek gibi adamsınız. Ben diyorum ki biraz günah işleyin ki yeniden sevap kazanmaya çalışmak için yüzünüz olsun.

SALİM

Nazife Hanım geç kalıyorsun... Treni kaçıracaksın.

NAZİFE

Gidiyorum... Gidiyorum beyefendi. Amma bilmiş olun ki dediğim dedik... Bu eve bir kadın eli lâzım...

(Soldaki kapıdan çıkar. Mantosu ile baş örtüsünü alır, tekrar girer. Salim bu sırada kütüphaneden bir kitap almış, sandalyeye oturup karıştırmaya başlamıştır.)

NAZİFE

(Soldan içeri girerek) Haydi Allahaısmarladık beyefendi.

SALİM

Güle güle Nazife hanım.

NAZİFE

Bu akşam elbiselerinizi değiştirmiyecek misiniz?

SALİM

Ha, sahi... Neden bilmem bu akşam böyle dalgınım...

(Kitabı masanın üzerine bırakarak soldan çıkar)

NAZİFE

(Arkasına Fatma'nın saklandığı perdenin önüne giderek yavaş sesle) Allahaısmarladık hanım kızım... Ben papazı elden geldiği kadar yumuşatmaya çalıştım, artık bundan ötesi senin...

FATMA

(Yavaş sesle) Güle güle Nazife hanım.

NAZİFE

Yani biliyor musun, bir aralık az kalsın yelkenleri suya indiriyordu.

FATMA

Ya, öyle... Haydi güle güle...

(Nazife sağdan çıkar, Salim eski elbiselerini giymiş olduğu halde soldan girer. Gider masanın üstündeki elektriği yakar, odanın elektriğini söndürür. Tekrar masa başına oturur, kitabına dalar. Masadaki elektrik lambası

odayı yarı karanlık içine boğmaktadır. Birden Fatma'nın bulunduğu taraftan hafif bir gürültü gelir.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

(Salim, Fatma)

SALİM

Kim var orada... Kimsin? dışarı çık.

(Biraz telâşla kalkarak elektriği yakar. Fatma perdenin arkasından çıkar.)

FATMA

Benim... Beni tanıdınız mı?

SALİM

Tanıdım. Fakat burada ne işiniz var? Nasıl girdiniz?

FATMA

Orası pek mühim değil, hâkim bey. Mühim olan burada bulunmamdır.

SALİM

Çıkın rica ederim gidin... Sizi görmemiş olayım.

FATMA

İmkânsız.

SALİM

Herkes ne der? Gece vakti, bekâr bir adamın evinde bir evli kadın... Kendinizi düşünün.

FATMA

Ben kendimi düşünürüm.

SALİM

Çok fena... Çok fena yaptınız. Sonra ben bir hâkimim...

FATMA

Ve kocam da suçlu... Hâkim bey boşuna zahmet etmeyin. Ben buradan çıkmam. Kovsanız da çıkmam. Bütün fena akibetleri göze alırım, fakat sizinle konuşmadan dışarıya adımımı atmam, olan oldu.

SALİM

Peki... Peki... O hâlde konuşalım. Buyurun oturun, sizi dinliyorum. Fakat çabuk olun... Acaba buraya girerken sizi kimse görmedi mi?

FATMA

(Koltuğa otururak) Hayır görmedi. Eminim... Oturmaz mısınız? Konuşacaklarım öyle bir iki kelimeden ibaret değil.

SALİM

Siz bana bakmayın... Söyleyin, sizi dinliyorum.

FATMA

Bundan 15 sene evvel, Erzincan Gümüşhane yolu üzerinde bir adamın hayatını kurtarmıştım. İşte bu aksam onun diyetini istemeye geldim.

SALİM

Anlamadım.

FATMA

Eğer ben jandarmalar geliyor diye onları kaçırmasaydım, siz hayatınızı zor kurtarırdınız İsmail'in elinden... Hasan'ın müdahalesine rağmen... Halbuki jandarmaların falan geldiği yoktu.

SALİM

Hatırlıyorum, fakat ne demek istediğinizi anlamıyorum.

FATMA

İsmail'i bana ve çocuklarıma bağışlayınız. Bilhassa çocuklarıma... Onların buna ihtiyacı var.

SALİM

Yani ne yapmamı istiyorsunuz?

FATMA

Dün onun yazıhanesine bir baskın yaptınız. Defterlerde bir şey çıkmadı. İhbar tahakkuk etmedi. Fakat evrak arasında sahte bir fatura buldunuz. Yanınızda müddeiumumi muavini yoktu. Faturayı Müddeiumumiliğe teslim etmek üzere yanınıza aldınız. Bu gün Pazar. Bu faturayı ancak yarın teslim edeceksiniz. Öyle değil mi?

SALİM

Öyle.

FATMA

Onu bana verin...

SALİM

Maalesef verememe.

FATMA

Fakat bu bir kâğıt parçası... Onu teslim etmek size bir şey kazandırmayacak. Müddeiumumilik işe vaz'iyet ederse bu belki kocamın mahkûmiyetiyle neticelenecek.

SALİM

Yüzde yüz.

FATMA

Cezası üç seneden on seneye kadar değil mi?

SALİM

Öyle.

FATMA

Gördünüz mü? Onu da, beni de, çocuklarımı da yakacaksınız o pek umurumda değil, fakat çocuklarım... Bize bu iyiliği yapmanıza ne mani var?

SALİM

Kanun... Adalet hissi...

FATMA

Adalet... Adalet... Adalet... Hep bu katı kelime... Çocuklarınız yok değil mi?

SALİM

Hayır, yok.

FATMA

O halde sizinle anlaşmak güç olacak. Çünkü beni anlıyamıyacaksınız. İsmail bir suç işledi. Mücrimdir,

anlıyorum. Fakat siz bir kişiyi değil, dört kişiyi birden cezalandıracaksınız. Çocuklarımın, benim, suçumuz ne? Biz onu haydut olarak tanımıyoruz. Kocamız ve babamız diye biliyoruz. Onun hapishaneye gitmesi, benim umurumda değil, fakat çocuklarımın istikballeri mahvolacak. Sahte faturayı biz mi tanzim ettik? O hâlde ceza neye? Adalet bu işin neresinde?

SALİM

Bunu kocanızın düşünmesi lâzımdı.

FATMA

Kocama ve bize karşı kin besliyorsunuz.

SALİM

Haşa... Muhabbet ve kin adaleti tahrif ederler. Bir hâkim ne kötü telakki ettiği kimselere karşı hiddete kapılmalı, ne de kendisine talihsizliklerini arzedenlerin göz yaşları ile yumuşamalı. Bunu bize daha mektep sıralarındayken öğrettiler.

FATMA

Lâf kalabalığı... Siz insan değil misiniz? Sizin kalbiniz yok mu? Taş mısınız? Bir taş yığını bile, kendimi duyurmak için onu yumruklad ığım zaman ses çıkartır.

SALİM

Size acıyorum. Emin olun bütün ızdıraplarınızı aynile hissetmekteyim.

FATMA

O halde?

SALİM

O halde ve her halde elimden bir şey gelmez. Dur, ben de şöyle oturayım (**kanapeye oturur**) Kızım, beni dinle... Hâkimi adaletin ticaretini yapan bir kimse olarak düşünmeyin. Ben bir vasıtayım, elimden hiç bir şey gelmez. Adalet bir küldür. Onun yerine gelmesi için kanunlar vardır ve bu kanunlar tatbik edilecektir. Dünya harp içinde... Memleket aç, çıplak... Yalnız «250 gram ekmek almak için fırınların önünde, güneş ve yağmur altında saatlarca sıra bekliyen insan dizileri var. Bunları hiç görüyor musun? Otomobil camları arkasından görülebileceğini pek zannetmem. Yerli mallar pazarlarının önünden hiç geçtiniz mi? Onların kapılarında da insan dizileri... Mütevekkil, sessiz, boyunlarını bükmüş koyun sürüleri gibi bekleşiyorlar. Sıra saatlar ve saatlar sonra kendilerine gelecek de parasını verip 5 metre patiska veya basma alacaklar. Mideler boş sırtlar çıplak... Bu insan denen makine yalnız bir dilim ekmek ve 5 metre patiska ile işlemiyor. Evet her taraf yiyecek, her taraf giyecek dolu... Ama para nerede? Herşey ateş pahasına. Öte yandan eczaneler adam almıyor. Her yanda hastalık, herkeste kansızlık... Verem mahalleleri, kasabaları, şehirleri haraca kesiyor. Gözler büyümüş, ciltler sapsarı... Saçlar terle şakaklara yapışmış... Biz bu zaruretle, ihtiyaçla bükülen bellerin acısını sonra çekeceğiz. Sen ne istiyorsun? Bu mazlum insan sürülerini, bu günahsız açları, bu masum çıplakları amansızca soyan bir hayduda buyur, geç, serbestsin diyeyim, öyle mi? Yağma yok... Adalet ferman dinlemez kızım. Bir memleket yanlız adaletle ebedileşir ve daima adaletsizlikten yıkılır. Onun yakasına sarılan ellerimin oradan çözülmesi için ancak bir bıçak ile parmaklarımın koparılması lâzım, başka çare yok. Onu cezalandırırsan biz de ceza görmüş olacağız dedin... Belki doğru. Fakat bırakırsam bütün bir cemiyet, bütün bir millet mahva sürüklenecek.

FATMA

Ateş düştüğü yeri yakar...

SALİM

Yakacak, fakat elden ne gelir?

FATMA

Size ne isterseniz verelim. Para, mülk...

SALİM

Ayıp şey, böyle konuşma...

FATMA

Hatta... Hatta isterseniz, şayet benden hoşlanırsanız kendimi de teslim ederim.

SALİM

Daha ayıp, daha çirkin bir şey söyledin. Bak bakayım bana, yüzüme bak... Senin böyle konuşman için, bu dereceye varman için büyük bir cebir ve tazyik altında bulunmuş olman lâzım. Söyle bana... Ne yaptı, ne söyledi sana...

FATMA

Çocuklarımı elimden aldı... 12 saat var ki akibetlerinden haberim yok. Birisi hasta... 40 derece ateşi vardı. Doktorlar birşey bilmiyorlar. Aldı, kaçırdı. Halbuki yavrumun bana ihtiyacı var... Onun başında bulunmalıyım. Onun o bembeyaz alnında biriken mini mini ter tanelerini silmeliyim. Eminim şimdi anne diye sa yıklıyordur... Ona cevap vermeliyim. Ateşten yanan elleri avuçlarımda olmalı, anne bakısları onu kucakla-

malı... İyi olması için onun ilaçtan evvel bana ihtiyacı var.

SALİM

Peki bu işi yaptı da sana ne söyledi?

FATMA

Ya fatura, ya çocuklar ve ben dedi.

SALİM

Üzülme çocuklarını buluruz.

FATMA

Hiç zannetmem... Siz İsmail'i tanımıyorsunuz.

SALİM

Üzülme diyorum. Haydi sil şu gözyaşlarını... Sana borçluyum. Senin için çalışmak vazifem. İstersen şimdi Valiye giderim, Emniyet Müdürüne giderim. İkisi de ahbabım... Şehri altüst ederler.

FATMA

Acaba bulurlar mı dersiniz?

SALİM

Mutlaka...

FATMA

Sonra???

SALİM

Sonra Adliyenin kararıyle çocuklar sana teslim edi-

lir. Bu karara da lüzum yok. Çünkü nasıl olsa İsmail yarın tevkif edilecek. Çocuklar ortada kalacak, maksat da hasıl olacak.

FATMA

Peki, teşekkür ederim... Oh yüreğime biraz su serptiniz.

SALİM

Şimdi gideyim mi?

FATMA

Hayır biraz sonra... Müsaade edin biraz dinleneyim. Çok heyecanlıyım... Çok yorgunum, bilseniz ne kadar yorgunum.

SALİM

Haklısın, beklerim...

FATMA

Ahhh sizin de çocuklarınız olmalıydı. Bunun ne kadar büyük bir saadet olduğunu tahmin edemezsiniz. Onlar sizin eserinizdir. Damarlarında sizin kanınızı taşıyorlar. Zaten ikisi de sizin birer kopyeniz... Gözleri sizin gözleriniz... Bakışları sizin bakışlarınız... Hareketleri sizin hareketleriniz... İki küçük numuneniz ki onları siz yarattınız. Daima size muhtaçlar... Siz verirseniz yiyecekler, siz alırsanız giyecekler... Her dakika size isteyen, arzu dolu, yalvaran bakışlarla bakacaklar... Ve daima sizi fevkâlbeşer bir mahluk gibi görüp size tapacaklar, sizi sayacaklar, sizi hem sevip hem de sizden korkacaklar... Ya karınız, o da onlar gibi değil mi? Her üçü de sizi hayatta bulunmalarının yegâne sebebi bilecekler, sanki onları terkettiğiniz anda hepsi de

dağılıp kaybolacaklar, ezilecekler, çiğnenip gideceklermiş gibi size sarılacaklar, granit bir kaya imişsiniz gibi tatlı, hoş bir teslimiyet ile size yaslanacaklar... Yalnız değilsiniz hayatta... Her tehlikeye, her korkuya, her endişeye karşı elele vermiş, eriyip birbirine katılmış dört vücut... Felâkette de, saadette de ortaklarınız... Felâketi onlarla paylaşmak bir teselli, fakat saadetinizden hisse vermek en ilâhi zevk...

(Salim dalgın dinler. Fatma kalkarak onun yanına gider, kanapeye oturur.)

Farzediniz ki bir kış gecesindeyiz. Dışarıda fırtına uğulduyor. Karanlıkla rüzgâr amansızca boğazlaşıyorlar. Evin içi aydınlık, sıcak... Soba hafif, haz ve neşe veren çıtırtılarla yanıyor. Derinizin üstüne bir dokunup bir uzaklaşan tatlı bir sıcaklık... Karınız yanınızda... Çocuklardan biri masanın başında ders yapıyor. Küçük yerde halının üstünde oyuncaklarla meşgul. Sarı saçları dağılmış; dalgın... İkisi de ne sıhhatli, ne güzel şeyler değil mi? Hele küçük... Onları seyrettikçe henüz tekmillediği eserini süzen bir sanatkârın gururunu duyuyorsunuz. Karınız size bakıyor. Aman yarabbi bu bakışlarda neler yok... Şükran, teslimiyet, şefkat, muhabbet, pürüzsüz bir sükun ve huzurun aydınlığı ve bunlardan başka, hepsinin üstünde olarak daimi bir tecessüs ve endişenin ifadesi... Acaba başın mı ağrıyor? Niye kaşların çatık? Hayır hayır inkâr etme, bu akşam biraz neşesizsin. Yoksa gündüz bir şeye mi canın sıkıldı? Bir derdin, bir tasan mı var? Dışarıda karanlık, soğuk, yalnızlık, dehşet ve ölüm var. Fırtına uğulduyor. Burada emniyet var, burada sıhhat var, burada güzellik ve neşe var. Burada saadet alabildiğine her tarafı kaplamış... Kavurucu çöllerde vücudu ve ruhu serinleten bir vaha.. Karanlıkta nur... Koy başını karının göğsüne... **(Salim'in başını göğsüne çeker, Salim itaat eder)** ve konuş, derdini dök, tasavvurlarını söyle, endişelerini anlat. Emin ol dünyada seni hiç ama hiç kimse bu ka-

dar can kulağı ile dinlemiyecektir. Ağlayacaksan ağla, aynı gözyaşları, aynı anda dört gözden birden süzülecek. Güleceksen gül, kendi tebessümünün aksini bir ayna gibi o saniyede onun dudaklarında göreceksin... O her dakika senin üstüne kanat geyiyor, fakat her dakika sanıyor ki sen onun hâmisisin... Oda ne kadar sıcak oldu değil mi? Çözsene boyun bağını... Yakanı aç... Rahatına bak... Bütün bir günün yorgunluğundan sonra artık bunu hakettin... **(Salim dalgın boyunbağını çözer, yakasını açar)** Karının parmakları saçlarında **(Salim'in saçlarını dağıtır)** Gözleri dalgın... Ne düşünüyor??? Seni... Sen kalbinin üstündesin, amma o seni uzaklarda, ta uzaklarda hayatın içinde görüyor. Sana pehlivanların kuvvetini, dahilerin zekâsını, kralların bahtını bağışlıyor. Sana taçlar giydiriyor. Yükseltiyor. yükseltiyor, yükseltiyor ve gülümsüyor. Çocukların tatlı rüyalarındaki gülümsemeleri gibi bir gülümseme bu.. Elle dokunsan dağılacakmış gibi ince, bakmaya doyamıyacağın kadar güzel **(Susar)**.

SALİM

Devam et, ne tatlı konuşuyorsun...

FATMA

(Salim'in başını hafifçe itip doğrularak) Hayır artık yeter.

SALİM

Niçin?

FATMA

Yapacak çok işlerim var.

SALİM

Bu da ne demek?

FATMA

Görürsün...

SALİM

Anlamıyorum...

FATMA

Demek İsmail yarın tevkif edilecek?

SALİM

Evet.

FATMA

Mutlaka mı?

SALİM

Mutlaka...

FATMA

Son sözün bu mu? Bir çare, bir ümit...

SALİM

Yok...

FATMA

İyi düşün...

SALİM

Maalesef.

FATMA

(Ayağa fırlayarak, bir el darbesile saçlarını dağıtarak ve göğsünü açarak) Pekâlâ benden günah gitti. **(Şömineye doğru koşarak ateşi karıştıracak demiri alır)**

SALİM

Dur ne yapıyorsun?

FATMA

(Elinden kurtularak) Göreceksin dedim ya... **(Sağ pencereye hücum ederek demiri cama indirir ve sonra bütün kuvvetile haykırır)** İmdat... İmdaaat...

SALİM

(Üzerine koşarak) Kızım, sen deli mi oldun? Sus Allahını seversen sus...

FATMA

Yetişin, imdat...

SALİM

Fakat bu delilik... İkimiz de mahvoluruz

FATMA

Hiçbir günahınız olmadığı halde size bile fenalık edeceğim. Mazur görün. Ne yapayım, çocuklarımı kurtarmak için başka hiçbir vasıtaya malik değilim. Tabiat kanunu böyle... Yaşamak için öldüreceksin. Çocuklarını kurtarmak için ceylanı parçalayan bir dişi kaplan ne kadar mücrim ise, ben de o kadar mücrimim...

SALİM

Fakat bu rezaletten başka bir netice vermez.

FATMA

Göreceğiz... İmdat... İmdat...

SALİM

(Fatma'nın üzerine hücum edip, ellerile ağzını kapamaya çalışarak) Sus diyorum, çılgın kız... Bedbaht...

DÖRDÜNCÜ MECLİS

(Salim, Fatma, İsmail, sivil polis komiseri, ikinci polis memuru)

(Sağ kapı şiddetle açılır. İsmail, sivil polis komiseri, polis memuru içeri dalarlar)

SALİM

(Fatma'yı bırakarak) Ya... Demek bir tuzakmış bu... Yaman bir tuzak... Bir cürmü meşhut ha...

FATMA

(Polislere) Bana taarruz etti, imdat istemeye mecbur oldum.

SALİM

İnanılacak şey değil...

İSMAİL

Hayasız herif... Karımın haline bak, bir de kendi vaziyetine bak... Saç baş dağılmış, yaka paça bir tarafta... Sonra da inanılacak şey değil diyor. Seni nasıl yakalamamızı istiyordun? **(Fatma'ya)** Parayı aldı mı?

FATMA

Tabii... Sonra da bana saldırmaya kalktı. Parayı içeri girer girmez verdim.

SALİM

Para mı? Ne parası?

İSMAİL

Anlamamazlıktan gelme... Benden istediğin rüş-

vet... 5 bin lira... Numaralarını daha evvel polise tesbit ettirdim.

SALİM

Ne münasebet... Yalan...

İSMAİL

Nereye koydu?

FATMA

İç cebine... **(Salim'in evvelce muskayı koyduğu cebini göstererek)** Buraya...

POLİS KOMİSERİ

(Salim'e) Lütfen o cebinizdeki şeyi bana verin...

SALİM

(Elini gayriihtiyari cebine götürür, derin bir elim ve hayret içinde zarfı çıkarıp paralara bakarak) Yok... Yok bu olamaz... Bu kadarı olamaz. Ne hayasızca, ne alçakça bir tuzak bu... İnsanlar bu kadar alçalamaz...

İSMAİL

Hele hâkim olursa değil mi? Utan... Utan...

SALİM

(Üzerine yürüyerek) Rezil... Sen sus... Hele sen sus...

POLİS KOMİSERİ

(Araya girerek) Hâkim Bey, lütfen sakin olun... Hep beraber müdüriyete gideceğiz... Maalesef sizi götürmeye mecburum. Özür dilerim. Kanun...

SALİM

Pekâlâ, pekâlâ... Kanuna itaat etmek lâzım. Görüyorum, inanılacak şey değil. Herşey o kadar aleyhime ki... Kapan o kadar mükemmel kurulmuş ki bana inanmayacaksınız... Fakat ben masumum. Haydi, yürüyün gidelim.

(Polis ve Salim kapıya doğru yürürler)

FATMA

(İsmail'in yanına yaklaşarak) Fatura çantada...

İSMAİL

Pekâlâ.

(PERDE)

DÖRDÜNCÜ PERDE

(5 sene sonra bir sonbahar sabahı İstanbul ilçelerinden birinde Adliye binasının bulunduğu sokaktayız. Geniş yaya kaldırımı Arnavut kaldırımı ile döşenmiştir. Solda bir çınar ağacı. Cephede ortada üstünde «Adliye» levhası bulunan ahşap bina... Sağında ve solunda diğer iki binanın parçaları görünür. Adliye binasına beş basamaklı mermer bir merdivenle çıkılmaktadır. Serin bir rüzgâr esiyor ve çınar ağır ağır yapraklarını döküyor. Hava kapalı... Sahneyi yarı sisli, kurşuni bir aydınlık kaplamış. Vakit henüz pek erken... Bunu sokaktan geçenlerin azlığından da anlayabiliriz. Adliye binasının önünde, mermer merdivenin bitişiğinde bir arzuhali tezgâhı. Bir tahta sandığın üstünde bir yazı makinesi, bir sandalye, kalem, bir istampa... Önünde müşterinin oturmasına mahsus, hasır, arkalıksız bir iskemle... Tezgâhın arkasında Salim oturur. Henüz yeni gelmiştir. Masayı tanzim ile meşgul. Solda el arabası ile bir çöpçü dökülen yaprakları topluyor.)

BİRİNCİ MECLİS

(Salim, çöpçü, kahveci çırağı, gazete müvezii, yolcu)

(Aradan geçen beş sene Salim'i 20 yaş ihtiyarlatmıştır. Gözünde teneke çerçeveli bir gözlük vardır. Çehresini kırçıl bir sakal kap-

lamıştır. Fakat bu sakal kendisini derhal tanımanıza mani olmaz. Elbisesi haraptır. Boynunda boyun bağı yoktur.)

KAHVECİ ÇIRAĞI

(Sağdan girerek) Beybaba, işte çayın... Simit de aldım.

SALİM

Eyvallah evlât... Eyvallah **(Yelek cebinden para çıkararak)**. İşte bu da paran...

KAHVECİ ÇIRAĞI

(Parayı alırken) Ustam selâm söyledi...

SALİM

Aleykümselâm.

KAHVECİ ÇIRAĞI

Dün ona senin ev sahibi uğramış. Sen burada yokmuşsun... Haber bırakmış... Oturduğun odanın kirasını henüz vermemişsin.

SALİM

Ya... Öyle oldu... Bu ay bir türlü tekmilliyemedim. Amma vereceğim... Belki yarın veririm...

KAHVECİ ÇIRAĞI

Ustam bir icabına bakıversin dedi. Herif pek edepsizmiş...

SALİM

Yoo... Haklı... Elbet haklı... O da bu yüzden geçi-

niyor. Dur hele... Bugün belki kısmet açılır. Son günlerde gelen müşterilerin çoğu bedavacı çıktı...

KAHVECİ ÇIRAĞI

Kes veresiyeyi beybaba... bizim ustaya baksana...

SALİM

Ne veresiyesi oğlum... Bedavacı dedim... Basbayağı bedavacı...

KAHVECİ ÇIRAĞI

Bedavacı mı? Amma da yaptın beybaba ha... Bugün artık bedava iş yapan insan kaldı mı? Kim kime bedava iş görüyor. Adama sonra enayi derler...

SALİM

Haklısın oğlum amma işte benim yüzüm tutmuyor. Nasıl tutsun? Kadın hasta... Hastahaneye yatacak. Fakrühal ilmühaberi almak istiyor. Boynunu bükmüş «Bana bir arzühalcik»... Haydi gel de para iste bakalım... Adam alil, oğlu evden kovmuş... Eh ferah ferah var seksen yaşında... Üstbaş dökülüyor... Yaz istidayı. O kolay amma haydi gel de para iste bakalım... Kadın üç aylık alanlardan... Maaş cüzdanını kaybetmiş... Yoklama zamanı da gelip çatmış... Parasızlıktan bu işin hakkından gelememiş... İki göz iki çeşme, 48 saattır açım diyor, yaz istidayı... Başüstüne amma sonrası? Haydi gel de para iste bakalım...

KAHVECİ ÇIRAĞI

Ben onu bunu bilmem beybaba... Kadın hasta, adam ihtiyar, beriki aç... Bunlar buraya gelmek için tramvaya, yahut da vapura bindilerse «mebusum» der gibi «ben fakirim, paso» demediler ya... Ne yaptılar?

SALİM

Bulup buluşturup elbet bir bilet almışlardır.

KAHVECİ ÇIRAĞI

Gördün mü? E sen devletten de zengin değilsin ya beybaba... Ondan ibret alsana... Bir arzuhal parası da bulamıyorlarsa uğraşmaya ne hâcet, nah deniz yakın, kaldırıp kendilerini denize atsınlar...

SALİM

Yoo öyle söyleme... Öyle söyleme... Daha çocuksun, gençsin... Hayatı bilmezsin... İnsan öyle istediği zaman ölemiyor. Herşey kadere bağlı... Vakti saat gelecek, çile dolacak, yukarıdan emir çıkacak.. Ondan sonra yola düzüleceksin... Yaa onun da muamelesi var.

KAHVECİ ÇIRAĞI

Kusura bakma beybaba, amma bütün bu hergele sürüsü, bütün o moruklar seni enayi buldukları için para vermiyorlar. Ben olsam vallahi metelik sektirmezdim... Onların işi olacak, ben açlıktan öleceğim... Yağma yok...

SALİM

Haklısın, sen de haklısın evlât...

KAHVECİ ÇIRAĞI

Yahu herif seni yattığın odadan atacak... Sokakta kalacaksın...

SALİM

Atar mı atar... Pek mi hiddetli imiş?..

KAHVECİ ÇIRAĞI

Bilmem, usta halini hiç beğenmemiş...

SALİM

(Doğrulup dimdik oturarak) Ya öyle mi... Peki... Peki... Demek bugün artık ciddi olmalı... Yumuşaklık yok...

KAHVECİ ÇIRAĞI

Haydi şimdilik eyvallah. Gözünü aç beybaba.

(Kahveci çırağı gider. Salim simidini çaya batırarak yemeğe başlar. Fakat bitiremez. Bu arada çöpçü yerleri süpüre süpüre tam onun hizasına gelmiştir. Süpürgeyi asabi jestlerle sallamakta, bir hayli toz kaldırmaktadır.)

SALİM

Evlât yavaş ol... Dünyanın tozunu kaldırıyorsun, çayın içi toprak doldu...

ÇÖPÇÜ

Baba, onbaşı gelmeden bu sokak süpürülecek. Yoksa etmediğini koymaz.

SALİM

İyi be oğlum, ben bir şey demedim. Yanlız biraz yavaş ol dedim.

(Bir gazeteci, sağdan girerek soldan çıkar)

GAZETECİ

Cumhuriyet, Hürriyet, Yeni Sabah, Son Posta, Yeni İstanbul...

ÇÖPÇÜ

Kabahat sende, ne var bu kadar erken gelecek. Karga ettiğini yemeden... Biliyorsun işte bu sokak süpürülecek.

SALİM

Hakkın var... Doğru... Fakat uyuyamıyorum. Akşamdan iki saat, bilemedin üç saat sızıyorum, sonra haddin varsa gözlerini yum... O tarafa dön, bu tarafa dön, kalk oku, yine yat... Aah... Bir dakika geliyor ki artık odanın havası insanı boğuyor. Sanırsın bir saat daha seni orada bıraksalar çıldıracaksın... Şafak atar atmaz ben de kendimi sokağa atıyorum. Garip değil mi burya gelince açılıyorum. Ne uykusuzluğum kalıyor, ne de düşüncem... Burada... Şu levhanın altında herşey değişiyor... Ne ise...

ÇÖPÇÜ

Dertlisin galiba...

SALİM

Dertli miyim? Yoo... Ancak mes'ut insanlar dertli olurlar... Sağlam insanların hasta olmaları gibi... Günlerimizi sürüklüyoruz işte... Hayır, hiçbir derdim yok evlâdım.

ÇÖPÇÜ

Bilmem, ben çok dertliyim de her kaşları çatık insanı da öyle sanıyorum.

SALİM

Hayrola, ne derdin var?

ÇÖPÇÜ

Sorma baba, sorma... Belâlar da tek başlarına gelmiyorlar.

SALİM

Öyledir... Nerelisin?

ÇÖPÇÜ

Hopa'lıyım... Bizim orada toprak kıt. Tarla dediğin **(Elile tarif ederek)** Nah işte şu kadarcık bir yer... O da bir yıl verir, bir yıl vermez. Karıya dedim halk gidelim İstanbul'a... Kazanırız. Ölürüm gitmem dedi. Öyleyse siz ekin biçin dedim, yanlarına biraz mısır unu ile beş kâğıt para bıraktım, kalktım geldim ben buraya... Beş on para kazanmaya... Dört buçuk ay oluyor.

SALİM

Çocukların var tabii...

ÇÖPÇÜ

Sürü ile... Tam beş tane... Çocuk yapmaktan başka işimiz yok ki... Sonracağızıma efendim, burada bir yapıya girdim, ırgat olarak... Dört ay çalıştım. İki buçuk kâğıt veriyorlardı günde. Birbuçuk kâğıdını biriktirdim. 7 arkadaş yapıda yatıp kalkıyorduk. Tam iş bitmek üzereydi, beş on param olmuştu. Bir gece hepsini çaldılar. Yatağımın altından alıvermişler. Kim etti bu işi bana, bir türlü bulamadım. Biraz bağırıp çağırayım dedim, hem arkadaşlardan dayak yedim, hem de kalfa beni kovdu... Derken dedim ya belâlar hep birbiri sıra geliyorlar. Memleketten bir mektup... Karım birine yazdırmış. Bizim harmanı yakmışlar... Amca oğlum yapmış bu işi... Aramızda eskiden kalma bir mesele vardı. Kalmış çoluk çocuk açıkta... Onlar orada aç, ben

burada çaresiz... Kimbilir kaç ay sonra para biriktireceğim de gideceğim onların başına... İşte şimdi çöpçü oldum. Hani şeytan ne diyor biliyor musun? Öldür kendini... Kusura bakma baba, başını ağrıttım, demin uykusuzluktan bahsediyordun da... Sen uykusuzluğu bende gör.

SALİM

Peki şimdi ne olacak?

ÇÖPÇÜ

Ne olacak? Ne bileyim ne olacak... Çocuklar tabii birer birer geberip gidecek.

SALİM

Dur bakalım... Hemen işin fena tarafını düşünme... Sen memleketine dönsen acaba bir hal çaresi bulamaz mısın?

ÇÖPÇÜ

E tabii gitsem, başlarında bulunsam başka olur.

SALİM

Belediyeye bir istida yazalım. Seni mühtacin tertibinden bedava yollasınlar Hopa'ya...

ÇÖPÇÜ

Olur mu ki... Gözünü seveyim baba, şaka etmiyorsun ya...

SALİM

Olur... Olur... Haydi sen git. 16 kuruşluk pul al şu sokak başındaki acemden...

ÇÖPÇÜ

16 kuruşluk pul mu? Baba alay mı ediyorsun? Ben-

de 16 kuruş ne gezer? Bu vazifeye daha dün sabah başladım...

SALİM

Ya... E... Ne bileyim ben evlât? Söylemedin ki... Daha evvel söylemedin ki... Haydi 16 kuruşu ben vereyim. **(Yelek cebinden çıkarıp verir)** İşte al... İstida pulu diyeceksin... Anladın mı? Çabucak alıver...

ÇÖPÇÜ

Sağ ol **(Süpürgesini bırakır, koşarak soldan çıkar)**

SALİM

Haydi gel de para iste bakalım... **(Biraz düşündükten sonra başını sallayarak makineye bir kâğıt koyar ve yazmaya başlar)**

(Soldan giren amele kılıklı bir yolcu sağdan çıkar)

İKİNCİ MECLİS

(Salim, sonra İsmail, Fatma, tellâl ve sonra çöpçü)

(Bir otomobilin korna sesi, arkadan motör sesi duyulur. Motör sesi durur. Açılıp kapanan bir otomobil kapısının gürültüsü işitilir. İsmail, Fatma ve tellâl sağdan girerler. Sahnenin ortasında dururlar. Salim meşguldür. Kendilerini görmez. İsmail elindeki kâğıttan fıstık yiyor.)

TELLÂL

İşte sıra ile bu üç ev beyefendi... Hepsi İbrahim Paşa veresesine ait... Yer fevkalâde... Bilmem imar plânını tetkik buyurdunuz mu? Karşı taraf istimlâk edilip yıkılacak, hem cadde bir misli genişletilecek, hem de ondan öteye muazzam bir yeşil saha yapılacak... Yani bulunmaz yer... 90 bin liraya sudan ucuz. O kadar param olsa ben bir gün durmazdım. Yarın burası su için-

de 200 bin lira edecek. Yıktır iki kocaman apartman yaptır. Altı kata kadar müsaade var... Evlerin arkalarındaki bahçeler de arzullahı vasıa...

İSMAİL

İyi amma bu evlerin bir tanesini Adliye işgal ediyor. Sen bunu bana söylememiştin.

TELLÂL

Çıkacaklar beyefendi, çıkacaklar. Yeni mahkeme binası yapılıyor. İskele meydanında. Gelirken görmediniz mi? Üç aya kalmadan çıkacaklar...

İSMAİL

Ya çıkmazlarsa? 90 bin lira iyi... Pekâla amma ben Adliye ile uğraşamam. Uğraşmaktan hoşlanmam... Yahu, düşünsene kimi kime şikâyet edeceksin?

TELLÂL

Beyefendi, birazdan gidip görürüz. Yeni mahkeme binası bitmek üzere... Sizi isterseniz mimarı ile konuştururum. Mamafih şimdi içeri girip mahkeme başkâtibi ile de görüşmek mümkün ya...

İSMAİL

İstemem.

TELLÂL

Neden beyefendi? Hoş adamdır. Tanışmış olursunuz.

İSMAİL

İstemem dedik ya... Yüzlerini şeytan görsün o heriflerin...

(Çöpçü elinde pullarla soldan girer. İsmail evleri tetkike başlar)

ÇÖPÇÜ

İşte pulları getirdim baba...

SALİM

İyi, ben de istidanı yazıyorum. Bir kenara otur. İşte iskemle.

(Çöpçü tezgâhın önündeki iskemleyi çekerek oturur. Sahneye girdiğindenberi avare avare dolaşıp evlere bakan ve tellâl ile de pek alâkadar görünmeyen Fatma, birden Salim'i görür.)

FATMA

Hihhh İsmail... **(Kocasına doğru koşar, birden durur)**

İSMAİL

Ne var hanım? Ne oluyorsun?

FATMA

Ben mi? Hayır, bir şey yok...

İSMAİL

İsmail demedin mi?

FATMA

Yooo... Sana öyle gelmiş olacak.

TELLÂL

Beyefendi arzu ederseniz bir kere evlerin arka cephelerine de bakalım. Şu üçüncü evin yanındaki viraneden vaziyeti mükemmelen tetkik etmek mümkün.

İSMAİL

Bakalım... **(Fatma'ya)** Sen istersen git arabada bekle...

FATMA

Olur... Olur. Haydi gör işini sen. Bana bakma.

(Tellâl ve İsmail soldan çıkarlar. Fatma arzuhalcı tezgâhına yaklaşır. Onun ayak sesi ile Salim başını kaldırır. Bakışırlar)

FATMA

Beni tanıdınız mı?

SALİM

Tanımaz olur muyum? **(Çöpçüye)** Haydi oğlum sen işini görmeye devam et... İstidan 10 dakika sonra hazır... **(Çöpçü kalkar, Salim, Fatma'ya iskemleyi göstererek)** Buyurun.

FATMA

Halbuki ben sizi tanımakta hayli müşkülât çektim. Beş senede yirmi yaş ihtiyarlamışsınız.

SALİM

Evet, öyle oldu. Çünkü artık gayem kalmadı. Delinen oyuncak bir balon gibi yavaş yavaş sönüyorum. Balonun delindiği yükseklik ile toprak arasındaki mesafeyi yaşamaktayım. Buna yaşamak bile denmez.

FATMA

Ah acaba bir gün gelip de beni affedecek misiniz? Yalvarırım söyleyin.

SALİM

Affettim gitti bile... Ben zaten kimseye kin tutmam... Mesleğim... Pardon sabık mesleğim bunu bana öğretti.

FATMA

Hayır, hayır suçum affedilir suçlardan değil...

SALİM

Evet büyük suçtu... Çok büyük suçtu... Fakat mazurdunuz... Bir nevi müdafaayı nefis... Eyyy mukadderat... Ne denir? Çocuklar nasıl?

FATMA

Biri koleje gidiyor, biri de Galatasaray'a... Herşeylerini size medyunlar...

SALİM

Bana mı? Sanmam... Ben isteyerek o neticeyi seçmedim. Babalarının kim olduğunu bilmiyorlar ya...

FATMA

Bilmiyorlar...

SALİM

İnşaallah öğrenmezler de... Yavrucaklar... Ana ve babalarının şahıslarında en büyük şansları ile en büyük talihsizlikleri birleşmiş.

FATMA

Peki amma siz niçin, nasıl olup da bu vaziyete düştünüz? Niye şehrin bu uzak sayfiye yerinde arzuhalcilik ediyorsunuz?

SALİM

O bahsi hiç açmayalım daha iyi... Nasıl kocanız hayatından memnun mu?

FATMA

Hasta... Çok ızdırap çekiyor. Kanser... Midesinde kanser var... Ağrısı tuttu mu yeri göğü inletiyor. Doktorlar altı aylık ömrü ya kaldı, ya kalmadı diyorlar. Ama kendisi bilmiyor. Görüyorsunuz ya boyuna fıstık yemekle meşgul... Menetmelerine rağmen.

SALİM

Yazık.

FATMA

Bu kadar parası var, hâlâ para peşinde... Gece gündüz gözü başka şey görmüyor. Ne uyku, ne istirahat...

SALİM

Hâlâ aynı şekilde mi kazanıyor?

FATMA

Bilmem zannederim. Bırakın bunları şimdi. Sizden konuşalım... Size ne yapabilirim?

SALİM

İlâhi çocuğum, bana artık kim ne yapabilir ki, siz yapacaksınız. Eyy zaten pek acınacak vaziyetim de yok. İşte üç beş kuruş Allah ne verdiyse kazanıyorum. Mesele midemi doldurarak sayılı günlerin sonunu beklemekte değil mi?

FATMA

Bütün bunlara sebep ben oldum. Siz affetseniz bile ben kendimi asla affetmiyeceğim. Asla...

SALİM

Hayır, beyhude üzülmeyin. Kader böyle imiş. Mükemmel bir makine tasavvur ediniz ki bir vidasının gevşemesi ile yapmakta olduğu maden parçalarından birini bozuk çıkarıyor. Bir parça bu... Bir tek parça... Binlerce, onbinlerce, yüzbinlerce mükemmel parça içinden bir tek parça... Vida sıkıştırılıyor ve iş tekrar yoluna giriyor. İşte adalet makinesinin binde bir çıkardığı o tek bozuk parça da benim hisseme düştü. Dedim ya... Mukadderat...

(Fatma ani bir hareketle tezgâhın üzerine koyduğu çantasını açar. Sonra asabi bir jestle kollarındaki, parmaklarındaki bilezikleri, yüzükleri bu çantanın içine sıyırır. Çantayı kapar.)

FATMA

Lütfen bu çantayı kabul ediniz. Bana herşeye rağmen acımanız mümkünse, sizi mazur görüyorum derken beni aldatmadıysanız, içimdeki ızdırabı azıcık olsun dindirmek istiyorsanız bunu kabul ediniz.

SALİM

Niçin? Benim artık hiçbir şeye ihtiyacım yok ki... Ne yapayım, demin de söylemiştim. Şu ağaçtan düşen yaprağa bakınız. Ben artık oyum... Ya... Tastamam o... Dalımdan koptum ve toprağa düşüyorum. O artık nasıl yağmur istemiyorsa, o artık nasıl güneş istemiyorsa, o artık nasıl solan yeşilini. kucağında sallandığı rüzgârı, gövdeden emdiği besleyici üsareyi aramıyorsa ben de öyleyim. Parayı ne yapayım? Hiçbir arzum yok, hiçbir şeye ihtiyacım yok. Para neme yarar ki onu sizden alayım, hayır, teşekkür ederim... Bana ha bu içi altın ve mücevher dolu çantayı vermişsiniz, ha şu kaldırım taşını... İkisi de benim için artık müsavi... Sağolun.

FATMA

Beni affettiğinizi bir daha tekrarlar mısınız? Yalvarırım.

ÜÇÜNCÜ MECLİS

(İsmail ve tellâl, sonra kahveci çırağı, sonra sütçü)

(İsmail ve tellâl soldan girerler)

İSMAİL

Fatma ne yapıyorsun orada?

FATMA

Görüyorsun ya oturuyorum. Beyefendi bir iskemle lütfetti. Dinleniyorum.

İSMAİL

(Tellâla) Şu kadınların işlerine de akıl sır ermez ki... Otomobilin maroken koltuğu dururken gelip de yağlı kahve iskemlesinde oturuyor. **(Fatma'ya)** Kalk oradan. Bitleneceksin.

FATMA

(Kalkarak) Siz kocama bakmayın. Affedersiniz... Allahaısmarladık. **(Salim'e elini uzatır)** Elinizi vermez misiniz?

İSMAİL

Ne o, ihtiyar pek mi alıngan? **(Elindeki fıstık kâğıdını uzatarak)** Fıstık yemez misin? Al al iyi yemiştir. **(Salim başını sallar)** İstemiyor musun? Pekâlâ, sen bilirsin. Böyledir bu fıkara kısmı, bir gurur, bir azamet... Neyine be... Yürü hanım gidelim.

(Kahveci çırağı elinde boş tepsi ile sağdan girer. Boşalan çay fincanını alacaktır. Fatma çantayı tezgâhın üstünde bırakarak uzaklaşır. İsmail ve telâl ile sağdan çıkarlar. Salim dalgın dalgın onların arkasından bakmmaktadır.)

KAHVECİ ÇIRAĞI

Ne o beybaba, çayını bitirmemişsin.

SALİM

Ha.. Ben mi? **(Tezgâhın üstündeki çantayı görür)** Evlât, senden çok rica ederim, şu çantayı otomobile binen hanıma yetiştir... Haydi durma... Çantanızı unutmuşsunuz de...

KAHVECİ ÇIRAĞI

Peki beybaba, şimdi...

İSMAİL'İN SESİ

Ne oldu sana hanım... Bu ne sersemlik. Ben paraları şuraya buraya ekesin diye kazanmıyorum. Aklını başına al. Yoksa ben aldırmasını bilirim.

(Arabanın kapısı kapanır. Bunu müteakip işleyen motörün gürültüsü duyulur. Ses gittikçe uzaklaşır.)

KAHVECİ ÇIRAĞI

(Girerek) Verdim.

SALİM

Gördüm, eksik olma...

KAHVECİ ÇIRAĞI

Herif karıyı bir payladı ki... Amma da ağzı bozuk şey ha... Kıyafetinden hiç belli değil.

(Boş fincanı alıp giderken Salim'in çöpçüye hitabı üzerine bir kenarda durup seyre başlar.)

SALİM

(Bir kenarda bekleyen çöpçüye) Gel bakalım delikanlı, senin işini tekmilliyelim. İstida tamam... Yalnız pulunu yapıştırmak, bir de imzalamak kaldı. **(Pulları yapıştırır)** İşte bunlar da tamam... Gel şuraya imzala bakalım. Okuman, yazman var ya...

ÇÖPÇÜ

Yok baba, bilmem... Mühürüm var...

SALİM

İyi, ver bana o mührü **(Kâğıdı mühürleyerek)** O da oldu... Şimdi İstanbul'a inip bunu Belediyeye götüreceksin... Köprüye çıkınca tramvaya binip Türbeye gidersin...

ÇÖPÇÜ

Türbeye...

SALİM

Orada belediyeyi sorarsın, gösterirler. Haydi yolun açık olsun. Ha, dur, senin vapur paran da yoktur. **(Yeleğinin cebinden çıkararak)** Al şunları... Haydi marş...

ÇÖPÇÜ

Sağol baba... Sağol beyim... Allah ömürler versin.
(Çöpçü çıkar)

KAHVECİ ÇIRAĞI

Görüyorum ki ticareti günden güne ilerletiyorsun beybaba...

SALİM

Ayyy... Sen burada mı idin, evlât?

KAHVECİ ÇIRAĞI

Aah adam olamazsın sen, ben ümidi kestim... Beyhude çabalıyorum.
(Küskün gider)
(Salim bir sigara yakıp düşünceye dalar... Sigarayı atar. Çekmeceden bir kâğıt çıkarır. Makineye yeni bir kâğıt takar ve ona bakar. Yazmaya başlar. Bir sütçü «Süt... Süt...» diye bağırarak sağdan girip, soldan çıkar.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

(Salim, sonra Turgut Kızıldağ ve Mübaşir)

(Turgut Kızıldağ Adliye kadrosunun en genç ve en yeni elemanı. 24 25 yaşlarında uzun boylu, yakışıklı, fakat aynı zamanda mütevazi, sıkılgan... Bugün onun mesleğe giriş günüdür. Tayin edildiği mahkemeye ilk olarak

geliyor. Bu itibarla oldukça heyecanlıdır da... Mübaşir 55 60 yaşlarında gün görmüş, tecrübeli, kurnaz ve geveze... Turgut'un elinde bir evrak çantası vardır. Mübaşir de elinde Turgut'un yeni, sırmaları ışıldayan cübbesini taşımaktadır.) (Turgut ve mübaşir soldan girerler ve orada dururlar)

MÜBAŞİR

İşte geldik beyefendi. **(Salim'i göstererek)** Bakın bakın size bahsettiğim arzühalci. Allahın bir garibi. Biz ona Salim baba deriz. Kendi söylemez ya, güya eski bir hakimmiş... Muavin beyler hukuk bilgisi dehşet diyorlar. Günün birinde başına bir kaza gelmiş... İşte şimdi buralarda sürünüyor.

TURGUT

Kimi, kimsesi yok mu?

MÜBAŞİR

Hayır, ölürken bir yudum su verecek bir tek yakını dahi yok... Varsa da görmedik, duymadık. Amma zannetmem. Civarda bir bekâr odasında yatıp kalkıyor.

TURGUT

Şununla bir konuşsak mı dersin?

MÜBAŞİR

Olur... İyi olur beyefendi. Çok güzel konuşur. Memnun kalacaksınız.

(Ona doğru yürürler)

MÜBAŞİR

Salim baba.

SALİM

(Başını kaldırarak) Ooo geldin mi Ahmet Efendi? Bu sabah erkencisin maşallah...

MÜBAŞİR

(Turgut'u göstererek) Beyefendi yeni müddeiumumi muavinimiz. Bu sabah vazifeye başlıyorlar. Meslekte ilk günleri... Belki de kendisini tanıyacaksın Salim baba... Yargıtay Başkanı merhum Memduh Kızıldağ'ın mahdumu...

SALİM

(Ayağa kalkarak) Turgut mu? Ay Turgut bu kadar büyüdü mü?

(Turgut ve mübaşirde hayret)

SALİM

(Tezgâhı bırakıp yanlarına gelerek) Affedin, sizi görünce oğlumu görmüşcesine sevindim. Onun için sadece Turgut dedim... Hatta cüretimi arttırarak yine de öyle konuşacağım... Çünkü rahmetli baban benim en iyi arkadaşımdı. Mektepte beraber okuduk, beraber mezun olduk. Aynı mahkemelerde çalıştık... Senin çocukluğunu hatırlıyorum... Hey yarabbim, yıllar ne çabuk geçmiş... O kısa pantalonlu, zeki parlak bakışlı çocuğu daha dün imiş gibi hatırlıyorum. Demek büyüdün ve hakim oldun ha... Zaten senden de bunu beklerdim. Memduh Kızıldağ'ın çocuğu ancak hakim olabilirdi. Onunla iftihar etmelisin. Baban hakikaten büyük hakimdi. İnsan onu görünce kanunların değerinin hakimlerin değeriyle ölçüleceği hükmünü daha iyi anlardı. Demek bugün, ilk defa bugün vazifeye başlıyorsun ha...

TURGUT

Evet Salim baba, bugün... İlk defa...

SALİM

Son senelerde hiç bu kadar mesut olduğum bir dakikayı hatırlamıyorum.

MÜBAŞİR

(Turgut'a) Beyefendi siz nasıl olsa konuşuyorsunuz. Müsaade ederseniz ben şu aceme kadar bir koşu gidip geleyim. Daktilo hanım kopye kâğıdı ısmarlamıştı. Şimdi gelince bulamazsa suratı asar.

TURGUT

Haydi git, gel.

SALİM

O kolundakini bana ver, Ahmet efendi, tozlanmasın. Sen gelinceye kadar ben tutarım. Nafile taşıma...

(Ahmet cübbeyi verir)

TURGUT

Sana zahmet olmasın Salim baba... Ver bana...

SALİM

Zahmet mi? Çıldırdın mı sen evlât... Bu kadar güzel şey insanın koluna ağırlık verir mi? Son nefesimde de olsam, kolumda yanlız tek hareketlik kudret de kalmış bulunsa, bu kudreti yine onu taşımağa harcamayı cana minnet bilirim. **(Cübbeyi okşıyarak)** Ne yumuşak... Aynı zamanda ne de sıcak... Şu siyahın vakarına bak... Hele şu sırmanın çapkın ışıldayışına... Kırmızı üstünde sarı sırma ne güzel de duruyor... Seni sıkmıyayım oğlum. Ayakta yorulduysan...

TURGUT

Yoo hayır, daha vakit erken... Hem mübaşiri bekliyeceğim. Peki babamın arkadaşı idiniz de, siz de eski bir hakimdiniz de bugün niçin arzühalcilik yapıyorsunuz?

SALİM

Ooo bu uzun, hem de pek eski bir hikâye... Böyle

güzel bir günde içini karartmak istemem oğlum... Sana daha başka, daha güzel sözler söylemeliyim. Baban hayatta olsaydı eminim o da bunları söyliyecekti. **(Adliye kapısını göstererek)** Şu daracık, şu boyaları dökülmüş kapı hakikatta büyük, pek büyük bir kapıdır oğlum. Oradan içeri girince sana bir hükümdar selâhiyeti verecekler. Asacaksın, hasedeceksin, nefyedeceksin. Sakın mağrur olma. Kudretinle iftihar etmeğe kalkma... Böyle zamanlarında düşün ki sen orada adaletin icabından başka hiç, ama hiç bir şey yapamazsın. Hakimlik mukaddes meslektir. Fakat onda ne muharrirlikteki şöhret, ne tüccarlıktaki servet, ne doktorluktaki refahı bulacaksın. Yıllarca ve yıllarca sürecek çalışmaların sonunda alacağın mükâfat, nihayet vicdan huzurundan ibaret kalacaktır. Sakın nevmit olma. Böyle zamanlarda düşün ki oğlum hiç-bir fazilet, adalet kadar büyük ve ilâhî olamaz. Hiçbir millet adaletsiz payidar olamaz. Hiçbir hürriyet adaletsiz ayakta duramaz. İşte sen böyle bir efendiye hizmet edeceksin. Gök kubbe başına yıkılsa da sen adaletten ayrılma oğlum. Zulüme, cebre, hileye karşı daima savaş... Mücrimi cezalandırmakta tereddüt etme, fakat bilhassa masumu arayıp hürriyete kavuşturmaktan vazgeçme. Alicenap ol, müsamahakâr ol, merhametli ol, faziletli ol... Eğer bütün bu meziyetleri iktisab ettiğin halde yıllarca uğrunda emek verdiğin adaletten bir gün apansız bir sille yiyecek olursan, onu yine bütün kalbinle sevmeğe devam et... Böyle zamanlarında düşün ki oğlum adalet insanların dünyada yaşamalarının yegâne manasıdır.

BEŞİNCİ MECLİS

(Evvelkiler, sonra Ahmet)

AHMET

(Soldan gelerek) Kopye kâğıtlarını aldım, geldim efendim. İsterseniz çıkalım.

TURGUT

Sen git Ahmet Efendi... Ben de geliyorum.
(Ahmet, cübbeyi alır, içeri girer)

SALİM

Haydi artık sen de git oğlum... Bu sana son defa sen diye hitab edişimdir. Artık bir daha ne zaman seni görsem ayağa kalkacağım ve önümü ilikliyeceğim. Çünkü bu kapıdan girdiğin dakikadan itibaren sen kanunun mümessili olacaksın. Git artık.

TURGUT

Fakat ağlıyorsunuz...

SALİM

Oh bilsen ağlayabildiğime, seneler sonra ağlayabildiğime ne memnunum.

TURGUT

O halde mademki izin veriyorsunuz, gideyim, fakat elinizi verin de öpeyim, öyle gideyim.

SALİM

Hiçbir zaman... Bir hakimin el öptüğünü Allah bana göstermesin... Haydi git. Dur koluna gireyim de seni kapıya kadar geçireyim. **(Merdivenlere doğru yürüyüp çıkarlarken)** Ben de böyle bir sonbahar sabahı mesleğe girmiştim. Benim de kalbim seninki gibi güm güm atıyordu. Aradan uzun, çok uzun seneler geçti. Ne güzel bir günde o gün... Haydi artık ayrılalım. Çalınan insan hakları seni bekliyor. **(Turgut, Salim'in elini sıkarak içeri girer. Salim arkasından seslenir)** Cesur ve metin ol, dik yürü... Gazan mübarek olsun...

(Salim iki elini kapının pervazına dayayarak, onun koridordo kayboluşunu seyreder.)

PERDE

CEVAT FEHMİ BAŞKUT'un

Bütün Tiyatro Eserleri

1 — BÜYÜK ŞEHİR
2 — AYARSIZLAR
3 — HACI KAPTAN
4 — KÜÇÜK ŞEHİR
5 — KOCA BEBEK
6 — PAYDOS
7 — SANA REY VERİYORUM
8 — SOYGUN
9 — KADIKÖY İSKELESİ
10 — MAKİNE
11 — HARPUTTA BİR AMERİKALI
12 — KLEOPATRANIN MEZARI
13 — TABLODAKİ ADAM
14 — ÖBÜR GELİŞTE
15 — HACI YATMAZ
16 — GÖÇ
17 — BUZLAR ÇÖZÜLMEDEN
18 — HEPİMİZ BİRİMİZ İÇİN
19 — ÜZÜNTÜYÜ BIRAK
20 — AYNA
21 — EMEKLİ
22 — ÖLEN HANGİSİ
23 — DOSTLAR

İnkılâp ve aka
Fiyatı : 300 Lira